

**SAHİB ATA
FAHRÜ'D-DİN ALİ'nin
KONYA, İMARET
VE
SIVAS GÖKMEDRESE
VAKFIYELERİ**

**Sadi BAYRAM - Ahmet Hamdi
KARABACAK**

Sahib Ata Fahrü'd-din Ali; Anadolu Selçuklularının çok karışık bir döneminde yaşamış ünlü bir vezir olup, Pervane Mu'inü'd-din Süleyman ile birlikte memleket idaresinin ağır yükünü omuzlamış (H. 647-678/1249-1279 M.), bir ara Osmancık Kal'esinde gözaltına alınmış, birkaç sene sonra Abaka Han tarafından vezâreti iade edilmiştir. (1)

Asıl adı, Ali bin-i Hüseyin el-Hac Ebu Bekr'dir. Tarihte, Sahib Ata Fahrü'd-din Ali adı ile anılır.

Sahib Ata Fahrü'd-din Ali zamanı, Anadolu idaresinin çok karışık olduğu bir devreye rastlar. Selçuklu Sultanlarının üçlü idareleri (1249-1254), ikili idare (1256-57), Mogol baskıları, II. İzzeddin Keykâvus'un Mogollar'ın sürekli kötülüklerinden bıkip-usanıp, Memlûklülerle haberleşmesinin duyulması üzerine, IV. Rükne'd-din Kılıç Arslan'ın Konya üzerine yürümesi ve II. İzzeddin Keykâvus'un Antalya yolu ile Bizans İmparatoruna sığınması (1261), 7 yaşında tahta geçen Rükne'd-din Kılıç Arslan'ın 28 yaşlarında (H. 664/M. 1266) öldürülmesi, vergilerin devamlı arttırılması, iç isyanlar, sultan ve emirlerin birbirleriyle geçimsizlikleri, büyük Kağan'a şikâyetler, Karamanoğlu Mehmed Bey'in isyanı (1277), Memlûk Sultanı Baybars'ın Anadolu seferi ve 1277 de Mogolları mağlup etmesi, Abaka Han'ın öç almak üzere 676 Muharrem ayında Anadolu'ya gelmesi, entrikaları ile ünlü Selçuklu Veziri

1) Geniş bilgi için Bkz.

Keremü'd-din Mahmud Aksarayî, *Müsamerat-ı Ahbar*, (Çeviren F. N. Uzluk - M. Nuri Gençosman), Ankara 1943; Aksarayî, (Mukaddime ve dipnotlarla neşreden) Osman Turan, TTK, Ankara - 1944.

Târih-i Âl-i Selçuk, (Neşreden F. N. Uzluk), Ankara 1952

M. Ferit - M. Mes'ut, *Selçuklu Veziri Sabib Ata ve Oğullarının Hayatı ve Eserleri*, İstanbul - 1934.

Doç. Dr. Najat Kaymaz, *Pervâne Mu'inü'd-din Süleyman*, Ankara - 1970.

M. Çağatay Uluçay, *İlk Müslüman Türk Devletleri*, Ankara - 1975.

Semra Ögel, *Anadolu Selçukluları Taş Tezyinatı*, Ankara - 1966, s. 52, 56, 61, 151.

Pervâne Mu'inü'd-dîn Süleyman'ın Abaka Han tarafından öldürttürülmesi (2/8/1277), gibi Anadolu siyasî bakımdan eşine az rastlanır derecede istikrarsızdı.

İstikrarsızlığın bu kadar fazla olduğu devir, ekonomi ve dolayısıyla güzel san'atları etkilemiş, buna rağmen birçok medeniyetlerin beşiği Anadolu'nun münbit toprakları üzerinde, yurdumuzun tapu senetleri hüviyetindeki eşsiz abideler yükselmiştir.

Biz bu yazımızda, ne Sahib Ata'nın kişiliği, ne eserleri ve ne de o devrin siyasî, sosyo-ekonomik ortamı üzerinde duracağız.

Ancak; Ebû'l-hayrât ünvanı ile de anılan ünlü vezirin bugüne kadar bozuk bir arapça ile yazılmış olduğu için yayınlanmamış, iki vakfiyesini neşretmekle, Anadolu Selçukluları üzerinde araştırma yapan tarihçi, sanat tarihçisi, ekonomist ve toponomistlere, çalışmalarında kullanmak üzere doneler sunmaya çalışacağız.

Birinci vakfiye, Konya'da bulunan imârete ait olup, 13 fotoğraftan ibarettir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne nasıl intikal ettiği kesin olarak bilinmemektedir (?).

Vakfiye, arapça ve oldukça yıpranmış olup orijinal değildir. Başlangıç, dibace bölümü şahıslar elinde tomar şeklinde olduğu için zamanla yıpranmış olup birkaç satır eksiktir. Diğer kısımlarda yırtık ve silik bölümler bulunmaktadır. Karîne yolu ile okuduklarımızı, bugünkü dile çevirerek, mümkün olduğu kadar enlaşılan tâbir ve deyimleri değiştirmeden ilim âlemine sunmayı uygun gördük.

Herhangi bir yanlışlığa mahal vermemek üzere, elimize geçen bu vakfiyenin fotoğraflarını (Foto. 1 - 13) aynen yayınıyoruz. 2 numaralı fotoğraf, karta ters basılmıştır.

Aslı elimizde olmayan ve 14 Rebî'u'l-âhir 317 (14/8/1899 M.) tarihinde kopya edilen vakfiyenin H. 663 Şa'ban (Mayıs 1264 M.) başında tesis edildiği, H. 664 (1265 M) ve H. 679 (1280) tarihlerinde ilaveler yapıldığı ve her üçünün tek vakfiye halinde H. 679 tarihinde sıhhat ve luzumuna Konya Kadısı Ebu Bekr bin Ahmed Urmevî tarafından karar verildiği anlaşılmaktadır.

Bu vakfiyenin yine arapça bir sureti, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 592 numaralı defterin 100 - 103. sayfasında, 9. sırada kayıtlı olup, üzerinde şu not bulunmaktadır!

«Vakfiyesi hutut-u Kazatdan arî ve İstinat ve İtina olunacak mahalleri mahkûk ve siyaneten lil-vakf kaydolunmuştur.

Konya'da vaki Sahib Ata Vakfı 14 Rebî'ü'l-ahir, 317 tarihinde sâdir olan İrade-i Aliyye mucibince bâ-takrir kaydolunmuştur».

Bugünkü ifade ile, «Vakfiyesinde kadıların tasdik yazıları yoktur. Güvenilecek ve itina olunacak yerleri kazıntılı olup, vakfı korumak amacıyla kaydolunmuştur. Konya'da bulunan Sahib Ata Vakfı, 14 Rebî'u'l-evvel 317 tarihinde, Pağışah buyruğu üzerine okunarak yazılmıştır» anlamında not düşülmüştür.

Bundan da anlaşıldığına göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde bile, Vakfiye kayıt defterlerinin işlenişine büyük önem veriliyor, doğruluğu araştırılarak lüzumuna kânî olduktan sonra, resmîyete giriyordu.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, 592 numaralı defterdeki vakfiye suretinde yap-

2) Doç. Dr. Yılmaz Önge'nin naklettiğine göre, takriben 10 - 12 sene önce, Iğın'da bulunan kaplıca, dava konusu yapıldığında, zamanın Konya Vakıflar Bölge Müdürü Fahri Koşay tarafından vakfiyenin Sahib Ata'nın ahfadı bir şahısdan bulunarak, fotoğraflarının çekildiği ve okutulmak üzere Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne intikal ettirildiği, vakfiyede, kaplıca konusuna değinmediğinden, tercüme edilmediği, sözkonusu 13 fotoğraf tarafından muhafaza edilmiştir. A. H. K.

tığımız incelemede, itimada şayan yerlerin yazılı bulunduğu, ancak, esasa müteallik olmayan cüz'î bir kısmının eksik olduğu, vakfiyede yırtık ve okunamayan yerlerin // işaretiyle belirtildiği (Foto. 14-16) görülmüştür.

Padişah buyruğuna esas olan mehzada, kazıntı, silinti olabilir. Onun hakkında bir mutâleada bulunamayacağımız tabiidir.

14 Rebî'u'l-âhir 317 (1899) tarihinde Padişah buyruğu ile 592 numaralı deftere geçirilen bu vakfiyede şahitlerin adı ve lakapları bulunmamaktadır (Foto. 16).

Elimize geçen, aslının tomar şeklinde olduğunu tahmin ettiğimiz vakfiye (Foto. 1-13) ile, 592 numaralı defterin 100-103. sayfalarında kayıtlı bulunan vakfiyeyi (Foto. 14-16) karşılaştırdığımız zaman :

1) İkinin de aynı kopyadan yazıldığı,

2) İkinin de 14 Rebiulahir 317 (14/8/1899) tarihli Padişah buyruğu üzerine yazıldığı.

3) Tomar şeklindeki vakfiyenin 11. fotoğrafının sağ orta kenarında :

«İş bu vakfiye muharrerat-ı mahalîye üzerine Mahkeme-i Teftiş'den ilâm olunarak ol vechile Makâm-ı Nezâret'ten yazılan takrir üzerine 14 Rebî'u'l-âhir sene 317 tarihinde sâdır olan İrade-i Aliyye mucibince kaydolunmuştur. 19 Ağustos sene 315

Mustafa
Şahsî mühür
(mühür okunamadı)
Mahmud

yazılı bulunmaktadır. Burada, Padişah buyruğuna esas mehzanın, «Mahkeme-i Teftiş ilâmı ve Evkaf Nezareti yazıları olduğu anlaşılmaktadır.

Burada şu soru da akla geliyor; Acaba yukarıda zikri geçen Mahkeme-i Teftiş ilâmına esas olan, elimizdeki Tomar vakfiye mi? Yazı karakteri yönün-

den hayli eski olduğu anlaşılmakta ve bir kompozisyon verilmiş bulunmaktadır. Evkaf Nezareti, Sahib Ata neslinden bir şahsın mahkemeye müracaatı üzerine alınan ilâmın, Mahkeme-i Teftiş'ten müsbet geçmesi, yani orijinali olmasa bile, en az bir kaç asır önceki sureti olduğunu kabul edip, Evkaf Nezareti'nde de kaydının bulunmadığı, vakıf hukukunu korumak üzere, Padişah iradesine müracaat etmesi, İrade hasıl olduktan sonra, Tomar şeklindeki vakfiyeyi mehzalarak, 592. numarada kayıtlı vakfiyeyi kopya ettiği, okuyamadığı yerlere // işaretini koyduğu, şahitlerin isminin oldukça karmaşık güç, silik, ve yarım okunması neticesi, hiç yazmadığı, Bugünkü noterlerimizin tercümelerde yaptığı gibi, tomar olan (Foto. 11) mehaza da yukarıda zikrettiğimiz Padişah İradesinin tarihi ile kayıt tarihi olabilecek 19 Ağustos 315 tarihini atarak, şahsî mühürünü de basarak tes-cil edildiği hükmünü vermek mümkündür.

4) Tomar vakfiyede, ekseriyeti yarım okunabilen, 32 adet çoğu kendi el yazıları olduğu sarahatle okunabilen şahit adı bulunmasına karşılık, 592 numaralı defterde kayıtlı bulunan vakfiyede şahit adları yoktur (Karşılaştırınız, Foto. 11-13 ve 16).

5) Tomarda bulunan yırtık ve silik yerler, 592 numaralı defterde de atlanmış ve çift çizgi ile belirtilmiştir. Esasa müteallik değildir.

6) Tomar vakfiyenin yazı karakteri, eskiyi yansıtmaktadır. Önemli yerlerini büyük kalın hatla yazmış ve kendisine göre bir şekil vermeye çalışmıştır. 592. numaralı defterdeki vakfiye kâtibinin yazısı okunaksızdır. Çala-kalem yazılmıştır. Ancak her iki kâtibin de arapça ve gramer bilgisi oldukça zayıftır.

7) Tomar şeklindeki vakfiye, 592 numaralı defterdeki vakfiyeden daha güvenilir ve daha aslına yakındır. Eksikleri daha azdır.

Her iki nüshaya I. numara verdiğimiz Sahib Ata'nın Konya İmaret vakfiyesinde, 2 kapı adı, 4 çarşı adı, 2 İmaret, 2 cami, 3 mahalle, 1 yöre ve 24 köy adı geçmektedir. Bunlar aşağıya çıkarılmıştır:

Kapı : 2

Sultan kapısı
Aksaray kapısı

Mahalle : 3

Aksaray kapısı Mah.
Merendi Mah.
Attar Armağan Şah Mah.

Çarşı : 4

Odunpazarı
Yeniçarşı
Eski Çarşı
Cami Çarşısı

Cami : 2

Kemahlı Şerefü'd-din'e mensup Camii Şerif
Kendi imareti

Eser : 2

(Mehilas'da) İmaret
Kendi Camii

Yöre adı : 1

Feyhak

Köyler : 24

Kılıcan
Karaağaç
İnanç İri
Bademözü
Havraruddop
Oduncu İni
Hezas Şerhi
Arazar
Arhos
Ağın
Altuntaş
Tomşi
Bengaluye
Terşi
Ahmed Han
İdrisoğlu
Melisya
Kilisecek
Karayük
Küçat
Akçaviran
Ağılgaç
Balçıkhisar
Azazraz
Şigon

Dergimizde, Sahib Ata'nın inşa ettirdiği eserleri ve Gökmedrese'yi konu alan, «Oran ve modül Üzerine Selçuklu Yapılarından Bazı Örnekler» başlıklı makale; bizi, **Gökmedrese'nin vakfiyesini** de bu münasebetle yayınlanmasının, makalelerin birbirlerini tamamlaması ve yazımızın başında zikredilen araştırmacılara mehzaz olması yönünden faydalı olacağını düşündük.

Daha önce, merhum Prof. Dr. Osman Turan, bu vakfiyeyi görmüş, incelemiş, yayınlarında faydalanarak «... çok iyi bir tesadüf eseri olarak bize kadar gelmiş olan vakfiyesi, bozuk bir kopya olmasına rağmen, yalnız bu medrese (Gökmedrese) hakkında değil, Sivas Tarihi hakkında da en kıymetli bir vesikadır» (3) hükmünde bulunmuştur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde mahfuz 604 numaralı defterin 67-73. sayfaları arasında 90 sıra numarası ile kayıtlı bulunan vakfiye, Evkaf Şurası'nın 56051 umum 372 numaralı 18 Temmuz 329 (18 Temmuz 1914 M.) tarihli kararı üzerine, 12 Ramazan 1331 (12 Ağustos 1913) tarihinde Padişah buyruğu üzerine, yukarıda zikri geçen deftere geçirilmiştir (Foto. 17-23).

Bozuk bir kopya olan metin, arapçadır. Gramer hatalıdır. O kadar ki, Âyet ve hadisler bile yanlış ve eksik yazılmıştır. Vakfiyenin başından sonuna kadar paragraf bulunmamaktadır. Allah rızası için bağışlanan gayrimenkuller birbirinin devamı olarak sıralanmıştır. Hudutlarda tutarsızlık vardır. Başı ve sonu olmayan irtibatsız cümleler, vardır. Biz, herhangi bir yanlışlığa mahal vermemek üzere, vakfedilen gayrimenkulleri maddeler halinde sıraladık. Birkaç yerde atlama yapmıştır. 16-17. madde arasındaki kısım; 21-22. maddeler arasındaki bölüm ile, 46. madde ile 47 madde arasında kalan

3) Prof. Dr. Osman Turan, Selçuklular ve İslâmiyet, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul - 1971, s. 123. Burada vakfiye hakkında da bilgi verilmektedir.

bölümün birbirlerinin devamı olarak, vakfiyenin baş kısmının devamı olup, maddelerden önce yazılmış olması gerekir. Kanaatimize göre, defter halindeki vakfiyenin yaprakları karışmış, kopya eden kâtip de bunun farkında olmamıştır. 22. maddenin üzerindeki paragrafın, 21. maddenin sonuna gelmesi gerekmektedir.

Köy, semt ve yer adlarının telaffuzu farklı olabilir. Vakfiye, harekesiz olarak arapça yazıldığından okuma ve yazma hatası bulunması muhtemeldir.

Vakfiyenin başlangıç bölümü olan dibace kısmı, hayli ağıdalı arapça olup, anlam olarak birbirine çok yakın birçok kelimeler peşpeşe kullanılmış, edebiyat yapılmıştır. Arapçasında, kulağa hoş gelen bu kelimeler, türkçeye çevrilince çok karmaşık bir durum ortaya çıkmaktadır. Biz, burada, bilhassa zikri geçen bölümde bazı cümleleri, türkçeye adapte ederek, mealen almak zorunda kaldık. Âyet, Hadis ve övücü kelimelerde bu yola başvurmak mecburiyetinde kaldık.

Aksarayî'nin ifadesi ile; «ilimden behresi yoktur» denilen Ebûl-hâyrât ünvanı ile de anılan Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali'nin yazma bilmediği⁴ sebebi ile medrese inşasına ve vakfiyesine büyük önem verdiği söylenebilir.

Kendi ifadesiyle, şehirlerin kâfir ellerinde harab ve helâk olmasından dolayı, Anadolu'nun büyük bir ilim ve kültür merkezi olan Sivas'ı da, ilim adamları terk etmişti.

O devirlerde, belediyeler bulunmadığından, amme hizmetleri devlet adamları ve vakıflar vasıtasıyla ifa ediliyordu. Şehirlerin imarı da, dolayısıyla devlet büyüklerine ve zenginlere kalıyordu.

Vakfiyeden H. 679 (1280 M.) da Sivas'da 9 medrese, 6 han, 1 sultan hânkâhı, 1 Dâr-ı Ziyafet, 5 mescid, 1 zaviye, 1 çifte hamam, 4 çeşme, 5 şehir kapısı, 2 pazar, 12 çarşı, 1 kürkçü dükkanı, 1

tabgâh (?), 1 yağhane (Ma'sara), 10 mahalle, 37 köy ismi, 1 nahîye, 1 mezra adı, 3 nehir, 38 vakıf adı öğreniyoruz. Bunlar şöyledir :

Medreseler

Subaşı Medresesi
Kemaliyye Medresesi
Bulgarlı Medresesi
Selçukiyye Medresesi,
Tûsî Necme'd-din Medresesi
Kadı Necmeddin Medresesi
Hokkabaz Medresesi (Baha Beg Medresesi)
Şemsü'd-din el-Cezrî Medresesi
Hamalı Emîrî'd-din Medresesi

Hamam

Şahne Hamamı

Çeşmeler

Ali Çavuş Çeşmesi
Ahmed Şah Çeşmesi
Sahib Ata'nın iki çeşmesi

Kapılar

Kale Kapısı
Sultan kapısı
Tokat Kapısı
Çarşı Kapısı
Kayseriye Kapısı

Hanlar

Kâmilü'd-din Mansur Hanı
Sahib Ata'nın Büyük Hanı
(Selçukiyye Medresesi yanında, nehre yakın bir yerde)

Semmânî Hanı
Necme'd-din Candar Hanı
Eski Han
Nizâmü'd-din Hanı

Mescidler

Attarlar Mescidi
Sahib Ata Mescidi
Kazvinî Mescidi
İki Kardeş Mescidi
Hacı Zeki Mescidi

Pazarlar

Buşday Pazarı
Koyun Pazarı

4) Doç. Dr. Nejat Kaymaz, Pervâne Mu'înu'd-din Süleyman, Ankara, 1970, s. 134 - 135, 139 numaralı dipnot.

Nehirler

Lir Nehri
Neccar Nehri
Alis Nehri
Zur Nehri

Çarşılar

Bakkallar Çarşısı
Kassarlar Çarşısı
Attarlar Çarşısı
Şevakîn Çarşısı
Çırpıcılar Çarşısı
Aşçılar Çarşısı
Demirciler Çarşısı
Hartin (?) Çarşısı
Sultan Çarşısı
Harameyn Çarşısı
Bıçakçılar Çarşısı
Akgallar (?) Çarşısı

Mahalleler

Kamnatyan
Bahae'd-din Ezferdâc
Hürhuruf
Hürhasruf
Hoca Zeki
Bahae'd-din Defterdar
Karaca
Keyluk
Medrese-i Mübâreke
Subaşı

Köyler ve semt adları

Kesrik
Hevd
Bîgik
Sefal
Zara
Ekizman
Havran
Yukarı Tabın
Yaşlı KİLİSE
Barolık
Kerban
Sofular
Mahnok
Mahmud-î Hacıb
Divane eylemelik (?)
Kökhal
Ekutfetros
Dodurğa
Ebu Bekir
Samanharman
Köfartigos
Kızılcaköy
Nikosa Valdın

Körki
Lina,
Keptif,
Hava Refik (Hafik),
Hud

Faris Nahlyesi
Kötnî Mezrası
Belvar
Dutlu Şehri
Ayva Semri
Remrâk
Kemenker
Körkü
Ekarak Baba

Vakıflar

Mehdiyü'd-din Vakfı
Gani Vakfı
Manastır Vakfı
Medrese-i Şerife Vakfı
Attarlar Mescidi Vakfı
Subaşı Mederesi Vakfı
Kemaliyye Medresesi Vakfı
Hanım Hatun Vakfı
Bulgarlı Medresesi Vakfı
Selçukiyye Medresesi Vakfı
Ali Çavuş Çeşmesi Vakfı
Toslu Necme'd-din Medresesi Vakfı
Selçukiyye Vakfı
Beddal (Bakkal) Vakfı
Ahmed Şah Vakfı
Mecdidü'd-din Atabek Vakfı
Hacı Mehmed Vakfı
Kadı Necme'd-din Medresesi Vakfı
Müşta-i Hatun Vakfı
Fahrüd'din Vakfı
Cabir ve Dorn Vakfı
Kilise Vakfı
Yusuf Vakfı
Mahmud Vakfı
Merhum Beylerbeyi Vakfı
Kazvinî Mescidi Vakfı
Hokkabaz Medresesi Vakfı
Şemsü'd-din El-Cezri Medresesi Vakfı
İki Kardeş Mescidi Vakfı
Hacı Yakub Vakfı
İsfahanlı Vakfı
Necme'd-din Candar Vakfı
Hama'lı Emirü'd-din Ali Medresesi Vakfı
Hacı Mübârek Vakfı
Meltabiyye Hayrı Vakfı
Hacı Zeki Mescidi Vakfı
Nadrin Vakfı
Şeref Baba Vakfı

Memleketi imar etmek isteyen Sahib Ata, Medrese-i Sahibiyye-i Fahriyye adıyla anılan Gökmedrese'yi (1271 M.)

inşa ettirmiş, ilim adamı ve öğrencilerin barınması için de Dar-ı Ziyâfet (konuk odaları)'i inşa ettirmiş, milli kültürümüzü dağılmaktan kurtararak, Sivas'ı kültür merkezlerimizden biri yapmıştır.

Buraya alınan öğrencilerde mezhep farkı aramamış, bütün mezhep mensuplarının birlikte dinî ve ilmî tahsil yapmalarını sağlayarak, Anadolu'nun birlik ve beraberliğine katkısı olmuştur.

Ancak, kendisi Şâfiî mezhebinden olduğundan, medresenin müderrisinin Şâfiî olmasını istemiştir. Bununla birlikte Şâfiî mezhebinden müderris bulunmadığı takdirde Hanefî mezhebinden bir müderrisin başa geçmesini, Şâfiî mezhebinden bir müderrisin daha sonra bulunması halinde, hanefî olan müderrisin istifa etmesini, şart olarak ileri sürmesi ilgi çekicidir.

Vakfiyedeki kütüphane ve kütüphaneci tahsisli, Selçuklular'ın kitap, kütüphane ve ilim adamı yetiştirmeye verdikleri değeri göstermektedir.

Vakfiyeden, o devirde, Sivas'ın Büyük Emîri'nin adının Bahae'd-dîn Kutlu olduğunu öğreniyoruz. Ferraşlığa tayin edilen Emîr'in vefatından sonra, ferraşlığı, kendi torununa bırakmaktadır. Dolayısıyla, torununun Emîr-i Kebir Şemse'd-dîn Mehmed bin-i merhum Tâcü'd-dîn Han ibn-i Vâkıf olduğunu öğreniyoruz.

Selçûkiyye Medresesi yanında Sahib Ata'nın bir Büyük Hanı olduğunu, nehre yakın bulunduğunu anlıyoruz.

Şahna adlı çifte hamamın, medreseye yakın olduğu belirtiliyor.

Semerkindî nâmı ile anılan Tabgâh dükkânının kağıtçı (?) olması ihtimali oldukça yüksektir. Samûran (kürkçü) dükkânının bulunması, şehrin ticarî hüviyetini açıklar.

Emîr-i Hac Celâled-dîn Mahmud, Emîr Nâsıru'd-dîn Behram Şah, Emîr Nûre'd-dîn Hamza Bey ve Fahrü'd-dîn Su-başı Zevcesi Mama Hatun'un arazilerinin varlığını vakfiyeden öğreniyoruz.

Selçuklu Vezîri Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali'nin mimarı, Kalûyan-ı Konevî, diğer adıyla Kelûk bin Abdullah'ın eserlerinin kitâbelerinde adı bulunmasına rağmen, Vakfiyede adının hiç geçmemesi ilginçtir. Ancak, mimara, vakıf gelirinden her ay belirli ücret verilmesini şart koşmuştur. Her ay verilen ücretin yarısının kaç dirhem olduğu yazı ile yazılmış, dolayısı ile Vakfiyede, maaşlarda tahrifat yapılması önlenmiştir. Şöyleki, on beş dirhem-i sultanî, yarısı yedi buçuk eder,⁵ gibi.

Konya ve çevresi ülkelerin Kadısı Ebu's-senâ Mahmud bin Ebû Bekir bin Ahmed-î Urmevî, Vakfiyenin sıhhat ve lüzumuna karar vermiştir. II. vakfiyede, Urmevî'nin lakabı tamdır. 676 H. de Sivas Kadısı'nın adının İzzü'd-dîn Hasan bin Mehmed Urmevî olması da, lâkap yönünden dikkate şayandır. Zira, Abaka Han, Urmiyye şehrinde kalıyordu. Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali, Urmiye'ye gitmiş, büyük Kağan ile görüşmüş⁽⁵⁾, vezâret makamına iade edilmişti. Oğulları ve Pervâne ile geri dönmüştü.

I. Vakfiye'nin kâtibinin adının ise Ali bin-i Abdullah Muhammed El-Talibî Kadı el asker Mansur olduğunu öğreniyoruz.

Akarların bir seneden fazla kiraya verilmemesi, mecburiyet olursa, en fazla üç senelik akit yapılması şartı, bize, diğer sakıncalarının yanında, hayat pahalılığı, mütevellilerin, dostlarını kayırmamasını temin, veya çok kimsenin istifade etmesini temin için şart konulduğu ihtimalini akla getirmektedir.

Bulgarlı Medresesi'ni, Malazgirt savaşından sonra, Anadolu'da kalan Türk Bulgarlar mı kurdu, yoksa, büyük bir ticaret merkezi olan şehire gelen tüccarlar mı, tesis etti, bilemiyoruz.

Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali'nin vefatından 6 sene önce, oğullarının ölümün-

5) A. g. e. s. 141.

den 2 sene sonra yazılan ve zamanın Konya ve civar ülkeleri Kadısı tarafından tescil edilen arapça vakfiyelerin, bugünkü dilimize tercümeleri, ve tercüme-ye esas aidiğimiz metinlerin fotoğraflarını aşağıda sunarken, şahıslar elinde bulunan vakfiyelerin ehil ellerce toplanması, tarihimizin ve san'atımızın karanlıkta kalmış bir çok sayfalarını aydınlatacaktır.

Ayrıca vakfiyenin sonunda, şahitlerden sonra, medrese inşasını ve bahis konusu vakfiyeyi Sultana arzemesi, sultanın da, memleket kültürüne hizmet edecek olan Gökmedrese vakfına zeyl vakıf yapması, 1295 tarihi dikkate şayandır.

SAHİB ATA VAKFİYELERİ

— I —

KONYA İMÂRET VAKFİYESİ

Cenab-ı Hâk Peygamberi olan Hz. Muhammed'e sonsuza dek yüce bir salât ile salat ve selâm buyursun⁶ dünya ölüm ve belâ yuvası ve kaçılacak bir yerdir. Kalınacak yer değildir. Bahar bulutları gibi gelir geçer. Çölde parlayan serab gibi aldatıcıdır. Ona, sonsuzluk gözü ile bakıp, arzularına uyanı zelil kılar. Burada hiçbir Peygamber, peygamberliğinden ve hiçbir cebbâr, ceberut ve kuvvetinden dolayı ebedî kalmamıştır⁷. Ne mutlu o kimseye ki, güzel iş yapıp bu dünyaya uzun ümid bağlamamış ve Allah'tan gerektiği şekilde korkmuş ve O'nun yolunda ibadetle geçirmiş ve bu vâdide bütün imkânlarıyla çalışmıştır Bizim uğrumuzda çalışanları yolumuza iletiriz. Allah iyilik yapanlarla beraberdir⁸. Allah uğrunda kim ki karz-ı hasen, yani karşılıksız ödünç para verirse ve hayır yaparsa, Allah onun mükâfatını kat kat artırır. Allah bol bol verici ve istediğinde de kısıcıcıdır, dönüş onadır⁹.

Cenab-ı Hakkın tevfikine mazhar olanlardan bulunan Sahib-i A'zâm, doğu ve batı vezirlerinin hâkimi, halkın sığınağı, yaratıkların imdadına yetişeni¹⁰... devlet ve dinin iftihar, İslâm ve müslümanların müftüsü, melik ve sultanların emiri, iyilik, menkıbe mefâhir ve cömertliklerin babası, Konyalı Ali bin-i Hüseyin El-Hac Ebû Bekir, Konya'da Sultan Kapısı yolunda odun pazarı yakınında hendek hizasında bina ve tesis ettiği imâretin tamamını vasita ve tercümansız kendi diliyle ikrar ederek ve tasarruf ve teberrûlarında müstakil olarak Cenab-ı Hakk'a yaklaşmak ve tevessül ve sevdiği kullarına hazırladığı ebedî ni-

metlerinin, Doğru bir kalble gelenler hariç, mal ve evlâdın fayda vermediği günü¹¹ hatırlıyarak iyilik yapan kadın ve erkek ve karşılıksız ödünç para veren kişilerin sevabını Allah kat kat artırır¹². Meâlindeki Âyet-i Kerime'leri ve yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin ve hayır yollarına verip geride bıraktığından başkası senin malın değildir¹³ ve hayır yapanlar ve kendisinden istifade olunan ilim bırakanlar ve arkasından hayır dua eden iyi nesil bırakanlar hariç, insan oğlu öldükten sonra ameli kesilir, yani sevap defteri dürüldür¹⁴. meâlindeki Hadis-i Şerifleri düşünerek, Allah'ın azâbından kaçınmak ve sevabına nail olmak ümidiyle yukarıda bahis mevzuu edilen imareti vakıf ve haps etti.

Bu imaretin hududu¹⁵... Fahru'd-din Ferhad milki ve iki taraftan yol ile son bulur ve adı geçen imaretin¹⁶... onlara bitişik mescidle beraber bütün hudut ve hukukî ile vakfeyleti.

Adı geçen Vakıf, birbirine bitişik ve tümünün sınırları belirtilen medrese ve mescid ve minarenin yararına olmak üzere aşağıdaki gayrimenkulleri vakfetti :

1 — Kırşehir'e tâbi Kılıcan adındaki köyün tamamı. Bu köyün sınırı Feyhak'a bağlı Karaağaç köyünün ve Kara Temur ve Ahmet Bağlı ve İnanç İni köylerinin hududlarına ve Badem Özü ve Havraruddob köylerinin hududlarına ve Oduncu İni köyüne giden ırmak ile sınırlı,

2 — Arazar köyünün tamamından¹⁷... hisseli yarı hissenin tamamı. Sınırı Arhos köyü arazisine, Ağın, Altuntaş ve Tomşi (?) köyleri hududlarına ve Bengalüye bağlı Terşi köyü hududuna ve Hezas şehrine bağlı olan Fettanla¹⁸ nihayet bulur.

3 — Konya dışında Ahmed Han köyü yolu üzerinde merhum Nizamü'd-din Hurşidî'l-Burul sebzeligi diye bilinen sebzeligin tamamının şuyulu yarı hissenin tamamı, tümünün sınırı iki taraftan yol ve Bahau'd-din Razna sebzeligi diye meşhur sebzelik ve Bezzaz¹⁹ Ebu'l-Hasanoğlu, Konyalı Kemâlüd-din Fâris milki ile mahduktur.

6) Burada yırtık olduğu için birkaç kelime okunamamıştır.

7) Yırtık olduğu için birkaç kelime okunamamıştır.

8) Âyet

9) Âyet

10) Yırtık olduğu için birkaç kelime okunamamıştır

11) Âyet

12) Âyet

13) Hadis

14) Hadis

15) Yırtık olduğu için bir kelime okunamadı.

16) Sillik olduğu için bir kelime okunamadı.

17) Sillik olduğu için bir kelime okunamadı.

18) Arazî ölçü birimi.

19) Ber tüccarı, manfeturacı

4 — Konya dışında Baba Mehilâs yakınında kâin bin adet tevek²⁰ ihtiva eden bağın, oradaki imaretin tamamı. Hududu Şemsü'd-din Eazz²¹ milki ve Billûrcu namı ile bilinen Cemalu'd-din milki ve Sıddık Hable'ye mensup bağ ve Seyfu'd-din Sonğurca milki ve Bola Mehmed milki ve yol ile mahduttur. Bu bağ eskiden merhum Fahrü'd-din Ebu Bekir Pervane bağı diye meşhurdur.

5 — Konya dışında İdris oğlu köyü namı ile bilinen Melisya köyünde kâin arazinin tamamı. Bunun hududu Konyalı pamukcu Siracu'd-din milki ve Kattan (pamukcu) Şemsu'd-din milki ve iki taraftan yola kadar Boryano milki ile mahduttur.

6 — Konya dışında, Konyalı Zekeriya Ter-cümanoğlu Bedreddin Yahya arazisi namı ile bilinen arazinin tamamı. Hududu Şerke milkine ve tamamı Tedros milkine ve Ebi milkine ve iki taraftan yola ulaşır. Adı geçen Vâkif, zikrolunan mevkûfâtı bütün hudûd ve hukûk ve merâfık²² ve merâsim²³ ve ekleri, çiftlikleri, sulak-kurak arazileri, düz yerleri, dağları, tepeleri, bostanları, bağları, otlukları, çiftçi evleri, hayvanata ait ağıl, yatak yerleri, mamûr ve gayrimamûr yerleri, eskiden ve yeniden kendine ait ve bitişik bütün hakları ile birlikte, hiç kimseye ait olmayan mes-cidler, hayrat ve umumî yollar müstesna olmak üzere, tümünün her yönü ile sonsuza dek gerçek ve şer'i bir şekilde vakf etti. Dünyanın sonuna kadar bu gayrimenkullerde satış, bağış, rehin temlik ve veraset carî olamaz bu durum Allah'ın yeryüzüne ve üzerindekiilere vâris oluncaya kadar devam eder ki o varislerin en hayırlısıdır²⁴.

Geliri başkalarına, ve şartlarının âksince sarf olunamaz. Kim ki bunlardan bir şeyi, zorunlu bir sebep olmaksızın yaparsa, Allah'ın ve Meleklerin ve bütün halkın lânetleri ve Allah'ın hiçbir kimseye yapmayacağı azabı ve işkenceleri onun üzerine olsun. Bunu işittikten sonra, kim bozarsa, vebâli bozanların üzerindedir.

Bundan sonra adı geçen Vâkif, Şaban ayı başında 663 senesinde Konya'ya bağlı Kırşehir nahiyesinin Karayük diye bilinen köyü vakf etmiştir ki şöhretine binâen tahtitten müstağnîdir. Hıdda-ı Difriğe²⁵ tâbî Kilisecik adındaki köyün tamamı bütün hukuk ve hududu ile birlikte, birbirine bitişik bulunan Medrese ve Mescid ve minarenin yararına vakfetti. Yine adı geçen Vâkif, -Allah onun hayratını daim kılsın- Konya'ya bağlı Kırşehir nahiyesinde kâin Karayük'e bağlı meşhur olduğu için hududlarının zikredilmesine ihtiyaç olmayan Küçat ve Akçavıran köylerinin tamamını bütün hudûd ve hukûki ile vakfetti. Akşehir - Erzincan'a bağlı ve meşhur olduğu için hudutlarını zikretme ihtiyacı olmayan Ağılgaç ve Balçıkhisar köylerinin tamamını, sonuza dek gerçek bir şekilde vakfetti, Dünyanın

sonuna kadar satış, bağış rehin ve veraset bahis konusu olamaz. -Allah'ın yeryüzüne vâris olacağı vakte değin ki o vârislerin en hayırlısıdır. Vakfiyyede imzası bulunan hâkim 664 senesi Cemaziye'l-ahiri'nin 4. günü vâkifin ikrarını dinledi ve tescil etti. Yine adı geçen vâkif 666 senesi Receb ayının sonlarında Şer'an tasarrufu altında bulunan ve birbirine bitişik altları bodrum olan 4 dükkânın tamamını da vakfetti. Hududları şehrin içindeki Medrese ve iki taraftan yol ile mahduttur. Yine Konya'nın içerisinde merhum Mecdü'd-din Mütetabbib²⁶ namı ile bilinen yerde kâin, bir sofa ve arsa ve üç fevkânî²⁷ odayı müstemil evin tamamını, Konya dışında Aksaray kapısı mahallesi adı ile bilinen mahallede kâin, birbirine bitişik sofa ve arsa ve altı ile beraber fevkânî iki oda ve iki dükkân ve yeri müstemil evlerin tamamını vakfetti, hepsinin hududu Or milkine ve Monovil milkine ve iki taraftan yola uzanır.

Merendi mahallesinde kâin, sofa ve arsa ve bir oda ve üstü bina olan ahır müstemil evin tamamını vakfetti. Hududu Monovil milkine ve Aksay milkine ve tamamı Sâra Hatun milkine ve Kerâmane milkine ve yola sınırlıdır. Yine Konya'da Merendi Mahallesinde kâin, beş oda ve avlu ve helânın tamamını vakfetti, hududu Ambarcı Şemsü'd-din milkine ve Hacı Dellâl milkine ve arap milkine ve yola uzanır. Konya içinde Attar²⁸ Armağan Şah mahallesinde kâin, fevkânî ve tahtani²⁹ on odayı müstemil Ermanhane namındaki odaların tamamını vakfetti. Hududu Ömer milkine ve Arap Hatun ve Melike Hatun milklerine ve caddeye ve orada kâin havuza uzanır. Yine Konya'da, Yeni Çarşı'da Külâhcılar sırasında, üçü birbirine bitişik beş dükkânın tamamını vakfetti. Bunların üçünün hududu iki taraftan İyhas adındaki yere ve vakfa ve yola kadardır. Bunlardan üçünün hududu ise, iki taraftan vakfa ve iki taraftan yola kadardır. Yine Konya'da Eski Çarşı'da Mescidler sırasında, birbirine bitişik üç dükkânın tamamını vakfetti. Hududu iki taraftan Kemâlûd'din ve Ahmed Şah veresesi milklerine ve yola kadardır. Yine Konya da Karaarslan ve Kemâhlı Şerefü'd-din'e mensup, Camii Şerif hisazında kâin, altlarındaki bodrumla beraber üç dükkânın tamamını vakfetti. Bunların hududu, üç taraftan yol ve vakıf ile ni-

20) Kök, Üzüm teveği.

21) Çok aziz

22) Vecibo, nizam

23) Resmi kayıtlar

24) Ayet

25) Bir yer ismi

26) Sahte doktor.

27) Üst

28) İtriyat, koku satan.

29) alt

hayet bulur. Yine Konya'da, Cami Çarşısı'nda kâin, dükkanın tamamını vakfetti. Hududu iki taraftan yola ve iki taraftan vakıf ile nihayet bulur. Adı geçen Vâkıf, zikrolunan yerlerin yarısına vakfettiğini şer'i ve gerçek bir şekilde ikrâr etti. Bu vakıfların gelirinden tahsildar ve mîmara her ay otuz dirhem verilmesini ve bu tahsildar ve mimarın, vâkıfın dürüst azatlılarından emin kişiler olmasını şart kıldı. Şu şartla ki; bunlar, güvenilir ve dürüst olup, kendilerine verilen vazife ve şahıslarına teallük eden hizmette kusur etmeyeceklerdir. Adı geçen vâkıf - Allah o'nun hayratını daim kılsın - bu vakfın tevliyatını sağ oldukça kendi nefesine, sonra erkek evlâdına ve erkek evlâdından tevliyete elverişli bir kimse kalmadığı takdirde, azatlılarının erkek çocuklarının en dürüst ve en reşidine ve bunlardan tevliyet ve nezarete elverişli kimse bulunmadığı takdirde, Konya Kadısı'nın re'iyne bırakılmasını şart kıldı. Adı geçen Vâkıf - Allah o'nun hayratını daim kılsın - bu vakfın mahsulünden, tam üçtebirini tevliyet ve nezaret hakkı olarak kendi nefesine şart kıldı. Sonra erkek evlâdına ve bu tevliyet ve nezaret mezkûr azatlılara veya azatlıların oğullarına veya sözü geçen Konya Kadısı'na şart kıldı. Yukarıda belirtilenler, 660 ... (?) (okunamadı) senesi Ramazan-ı Şerifi'nin ilk on günlerinde tanzim edilmiştir.

Yine Konya'ya bağlı Altunbaş köyü yakınında Azazraz diye bilinen köyün yarısının tamamını, adı geçen köyün hududu bu vakfiyede zikrolunmuştur.

Konyaya bağlı Kırşehir nahyesinde Karayük'e tabi meşhur olduğu için sınırlarını zikretmeye ihtiyacı olmayan Şigon diye bilinen köyün tamamını, yukarıda zikredilen yerlerin yararına gerçek ve Şer'i bir şekilde vakfetti. Adı geçen Vâkıf, vakfiyede zikrolunan iki muidden³⁰ her birine ayda, yine bu vakfiyede zikri geçen paradan on dirhem ve nakibin³¹ vazifesine mezkur paradan onbeş dirhem ve sözü geçen mescidin imamına yarım batman³² ekme ve vakfiyede bahsi geçen müezzinin vazifesine günde bir batmanın dörtte biri ekme, Ferraş³³ Sinanü'd-din Yakûti'nin ücreti olarak günde bir batmanın dörtte biri ekme verilmesini şart kıldı.

Vâkıf'ın nesli münkariz olduktan sonra, mütevellinin vazifesine ayda on dirhem, mimar ile cabi'nin³⁴ istihakına günde yarım batman ekme ilâve edilecektir.

Adı geçen vâkıf - Allah o'nun hayratını daim kılsın - yukarıda zikrolunan evkafına Seyfü'd-din Sefer bin Abdullah el-Kâtib'e hergün mezkûr ekmekten yarım batman ve mezkur paradan her ay beş dirhem verilmesini şart kıldı. Yukarıda belirtilen beşten hariç, vâkıf bu vakfa para karşılığı hesap tutmayı yasakladı. Kim ki, muhasebe

ve hesabı, para karşılığı yapmaya yeltenirse, Allah o'nun hasmıdır ve Allah'ın gazabı onun üzerine olsun.

Adı geçen vâkıf - Allah o'nun hayratını daim kılsın - bu vakfiyede zikrolunan bütün emlakten başka, bu vakfın gelirinden olan bin dirhem daha vakfedip şöyle şart eyledi ki; yukarıda yazılıp beyan olunan evkafın hiç birisinin değiştirilmesi veya şartlarından birinin tebdili, Allah'a ve kıyamet gününe iman eden hiçbir kimseye, hakim, kadı, veya valiye helâl olamaz. Kim ki vâkıfın şartları hilâfına hareket ederse, Allah'ın gazabı üzerine olsun ve cehennem gideceği yer olsun. Orası ne kötü bir yerdir. Allah onu, amelleri hüsrana uğrayanlara ilhak eylesin ki, onlar, dünya hayatında yollarını şaşırmış kimselerdir. Halbuki güzel iş yaptıklarını sanırlar. Vakıfın niyet ve kastettiği hususlarının mukafatı, Allah'ü Teâlâya aittir, ki O, güzel iş yapanların mukafatını zayi etmez.

Bundan sonra vâkıf, bahis konusu vakfın tümünü elinden çıkarıp mütevelliyeye teslim etti. Vakfiyenin yukarısında imzası bulunan hâkimden, cihanın allâmesi, son âlimlerin en fâziletlisi, inceleyici ilim adamlarının önderi ve sultanı, Şeyhul İslâmlarının Şeyhi, kadıların kadısı, mülk ve dinin ışığı, Melik ve Sultanlara öğüt veren Mevlâna Ebû-Bekir bin Ahmet'den bu vakfın sıhhat ve luzûmuna hüküm talep etti. Hâkim de, adı geçenin isteğine icabet ve talebini kabul ederek, bahis konusu vakfın ve şartlarının sıhhat ve luzûmuna, Allah'dan hayır temenni ederek sahil, şer'i bir şekilde hüküm ve muhkem kat'i bir surette hükmetti. Bu kat'i hükümüne orada bulunan ve güvenilir adil kişileri şahit kıldı.

İş bu vakfiye 679 senesi Ramazan ayının son on gün içinde yazılıp tanzim edilmiştir.

Hamd Allah'a, selât ve selâm Peygamberi Hz. Muhammed (S. A. V)'e ve bütün ehli beytine olsun.

— ŞAHİTLER —

Şehide alâ zâlik

... Halil Muhammed

Resul el Kayseri

el hâkim biha ahsen

allahü akibetehu

30) Yardımcı, asistan

31) Vakfiyede geçen vazifeleri murakabe eden şahıs.

32) Ağırlık ölçüsü, Konya'da bir batman 7.697 kş dir.

33) Hademe, temizlikçi

34) Tahsildar

Şehide bi-zâlike
Süleyman bin Muhammed
Ahsenallâhu avâkıbehu

Şehide bi-zâlike
Mahmud Emir-ül Hac
bin el Hüseyin
'Afallâhu anhu

Eşhedenî el-Vâkifu'l-mezkûru a'lâhu
Tekabbel Allâhu minhu
ve selleme mes'âhu ketebehu Muhammed
bin Hüseyin bin Hasan
Ahsenallâhu avâkıbehu

Şehide bi-zâlike
.... ahsenallâhu
âkıbetehu ve'afâ anhu (?)

Şehide bi-zâlike
Mes'ûd bin ... ahsenallâhu
avâkıbehu harrerehu bi hattihî

Şehide bi-zâlike
.....
.....
.....

Şehide bi-zâlike
Eş-Şeyh ... y
Es - sâkın ... y
Şeyh-i hânigâh
... hâc

Şehide bi-zâlike
Ahmed ... bin Muhsin
Harrerehu bi-hattihî

Şehide bi-zâlike
Muhammed ... İbn-i Ca'fer
El-alevî ketebehû bi-hattihî

Bihi şehide subûten
Ramazan bin Resûl
El - münemmiku bi - hattihî

Bihi Şehide
Calıs bin-i İshak bin
El - hac İsa
ve ketebehu bi hattihî
fi tarihîhi

Bihi şehide subûten
Abdülvehab bin Cebrail

Bihi şehide subuten
İsmail bin İshak
El Kayserî bi hattihî

Bihi şehide subuten
Halil bin-i Mahmud
El Kayserî

Bihi şehide subuten
Âlâü'd-din Yakub bin Arslan
ve ketebehu bi hattihî
ahsenallahü hatimetehu

Bihi şehide subuten
Hacı bin ...
Elbir âlevî

Şehide bi zalike kezalik
Muhammed El-münemmik
El bir âlevî

Bihîşehide subuten
Ebu Bekir bin Muhammed
el hallâtî el-Hâfız

Bihi şehide subuten
İsmail bin Süleyman el hafız
el Kayserî bi hattihî

Bihi şehide subuten
eş şeyh es salih Ziyâü'd-din
Muhammed Ramazan bin Muhammed

(yırtık var okunamadı)
suhhiha (onandı)

Bihi şehide subuten
Muhammed bin. Ahmed el hatip
El Kayserî eânehullahü bi-tevfikihî

Bihi şehide subuten
Ali bin-i Ali El-münemmik (?)

Şehide bihi subuten
İshak bin İbrahim ...
El-Kırşehrî bi-hattihî

Bihî şehide subuten
Muhammed bin ...
El-Kayserî

Bihi şehide subuten
Haydar bin Mahmud
El - Kayserî

Şehide bi zalike
.....
.....

Şehide bi zalik ...
.....
İlyas

Şehide bi zalik
.....
.....

Şehide bi zalik
Hasan bin
.....

وولدنا بلع رسول الله صلى الله عليه وسلم بالخطبة
 وكان ينادي بالهدى محمد بن عبد الله وكان ينادي بالهدى
 النبي محمد بن عبد الله وكان ينادي بالهدى
 من سوا هؤلاء الذين ينادون بالهدى
 وساحبه وبنيه كالأولاد منهم وبنيها من بعدهم
 اولاد الله عز وجل وقبيلته اهل مكة
 واسمها الطريخ والادوية حطاب الله عز وجل
 سوق الحنظل والحنظل والحنظل
 في اول الطريخ من الحنظل والحنظل
 المعنى بالجميع الحنظل والحنظل
 اولاد الله عز وجل وقبيلته اهل مكة
 والمسلمون والناموس والناموس
 في اول الطريخ من الحنظل والحنظل
 المعنى بالجميع الحنظل والحنظل
 اولاد الله عز وجل وقبيلته اهل مكة
 والمسلمون والناموس والناموس

Foto : 4

الحمد لله رب العالمين
 من كان ينادي بالهدى محمد بن عبد الله
 النبي محمد بن عبد الله وكان ينادي بالهدى
 من سوا هؤلاء الذين ينادون بالهدى
 وساحبه وبنيه كالأولاد منهم وبنيها من بعدهم
 اولاد الله عز وجل وقبيلته اهل مكة
 واسمها الطريخ والادوية حطاب الله عز وجل
 سوق الحنظل والحنظل والحنظل
 في اول الطريخ من الحنظل والحنظل
 المعنى بالجميع الحنظل والحنظل
 اولاد الله عز وجل وقبيلته اهل مكة
 والمسلمون والناموس والناموس
 في اول الطريخ من الحنظل والحنظل
 المعنى بالجميع الحنظل والحنظل
 اولاد الله عز وجل وقبيلته اهل مكة
 والمسلمون والناموس والناموس

Foto : 3

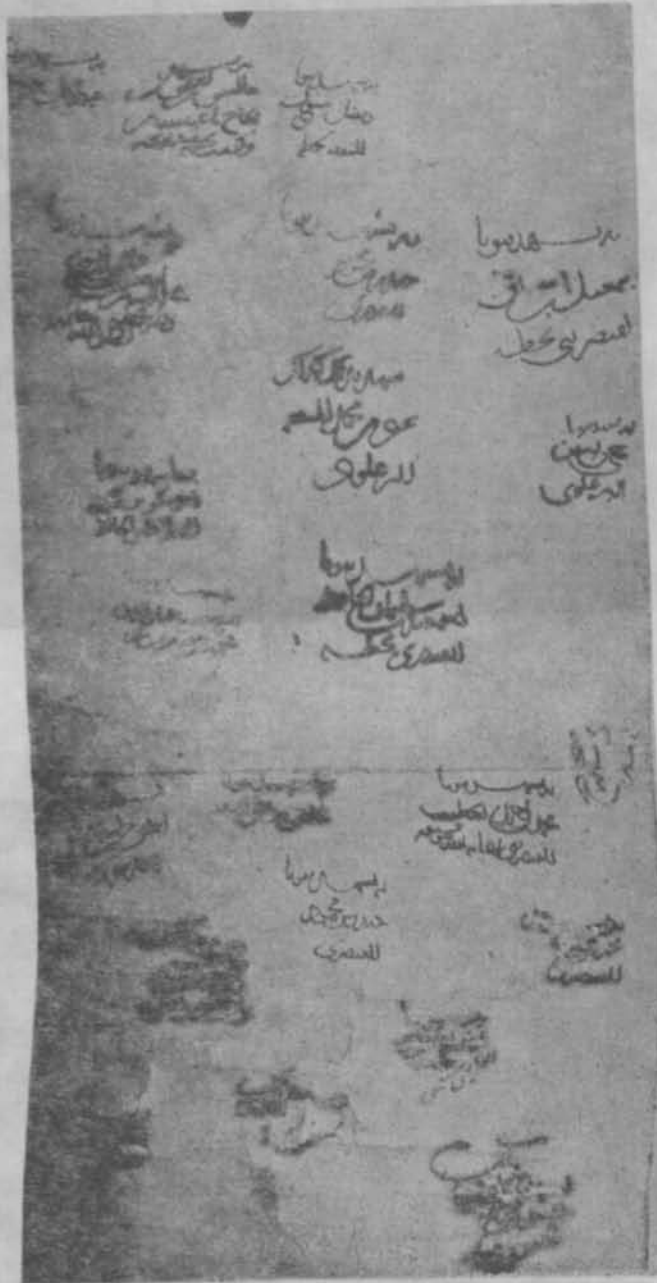

Foto : 13

— II —

SAHİB ATA'nın GÖKMEDRESE VAKFİYESİ

İş bu suret-i vakfiye Şûray-ı Evkâf'ın 18 Temmuz sene 329 (1913) tarihli kararı üzerine ba takrir 13 Ramazan sene 1331 (1913) tarihinde sudûr eden İrâde-i Âliyye mucebince kayd olunmuştur. Es-seyyid Mustafa Necip Müftüzâde El-Müvellâ hilafeten³⁵ bi Medine-i Sivas

ba takrir,
56061 Umum
372

**Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla
Allah'a tevekkül ettim (dayandım)**

Bu vakfiyenin kapsadığı hususlar, Sahib-i Âzam ve düsturu muazzam Hazretlerinin ikrar ve itirafı ile nezdimde sabit olmakla vakfiyede izâh edildiği üzere sıhhat ve luzumuna tam ve kesin olarak hüküm ettim. Bunu yazan Konya ve diğer ülkeler hâkim-i Şer'isi Ebûs-sena Mahmud bin Ebubekir bin Ahmed-i Örnevi'dir.

Hamd-ü senâ imanın esaslarını Furkanın³⁶ nuru delillerini, âlâmetleriyle yükselten dinlerin hükümlerini, meselelerini, beyan ve burhanın faydaları ile izâh buyuran Cenab-ı Hak'ka mahsurdur. O zâtı yüce âlâ, insan oğlunu imâna götür-en akıl ve vuzuha sevkeden ilim ile yaratıkların türleri üzerine tercihen mükerrrem ve müserref kıldı. Onlarda âlemde nefisler, ufuklardaki sağlam kılınan gerçekleri müşahade, fikirleri ile kayyum ve yüce olan kutsal kişiliğini maddelere benzetmek ve zamanlara münasebettar takdis ve tenzih ettiler. Bu sebeple nefisleri İrfan nurları ile parlaklık kazandı da şüphe korkusundan kurtulup iman ve inanç rahatlığına erdiler. O zâtı yüce ve âlâdan başka ma'bûd-u hakikî olmayıp bir ve ortaksız, emsal, benzer ve yardımcıdan münezzeh, yüce bir Ulu Tanrı olduğuna Hz. Muhammed'in Cennet dereceleri ile tebşir, ateş uçurumları ile korkutan kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim. Cenab-ı Hak O'na, Ehl-i Beyt ve arkadaşlarına ve halifelerine rahmet, rıdvan kerametî ile tekrim ve teşrif eden bir salât ile selâm buyursun.

Maksada gelince : Dünya zevale makrûn bir cevlangâh, yani, kısa bir zaman dönüp dolaşılacak bir yerdir. Onu sevmek vahim ve korkunç bir azabtan ve büyük tehlikeye düşmekten başka bir şey değildir. Va'dinde durmayanı tehdidini yerine getirerek mahveder. Hayrının en uygunu, yaramaz ve ilâcının en mülâyimî, dağlamadır. Cenab-ı Hak onu içinde bir müddet yaşama için yaratmış olup, ebedî bir karargâh değildir. Bu dünya sermayesi, ancak farz olan ibâdetler, arz olunan iyilikler, makbul sadakalar ve

Cenab-ı Hak'ka yaklaşmayı gerektiren hayırlı işler, güzel huylar, yüce ilimler, faziletler, nefsi, cimrilik ve açlıktan temizleme, ezâ ve minnete bitişik olmayan bağış ve ihsanlardan ibaret bir ticaret yeridir. Akıllı ol kimsedir ki, dünyada biriktirdiğini, korkunç ahiret için sarf etmiştir. Her kim, ahiret için çalışır ise, âli makamları yüksek dereceleri elde eder. Dünyanın geçici süslerine, gönül alıcı yıldızlarına aldanır ise, bâki nimetlerden, yüksek derecelerden mahrum olur. Bu dünya, akıllının çiftliği, gafil ve cahilin ziyan edeceği yerdir. Dünyada hayır eken, şerden emin ve şer eken meferr'den yani kaçacak yerden ümitsiz ve me'yûs olur. Her kim çok eker, kök ve dalını da güzelleştirir, ekimini çoğaltırsa, onu Allah nezdinde ecrin en büyüğü ve azığın en verimliisi olarak mevcut bulur. Cenab-ı Hak, Mevlâna Sultan-ı Âzam, Hakan-ı Muazzam zıllullâhi fil-âlem (Dünya da Allah'ın gölgesi), Arap ve Acem Meliklerinin büyüğü, Allah'ın arzının Sultanı, beldelerinin koruyucusu, kullarının yardımcısı, evliyasının hürmetkârı, düşmanlarının amansız hasmı, dünyanın, dinin İmdadına yetişeni, İslâm ve müslümanların dayanağı, âsilerin azgınların imha edicisi, kfir ve müşriklerin amansız düşmanı, zındıkların kahredicisi, meliklerin, sultanların en âdili, Ebûlfeth Keyhusrev bin Sultan Rûknü'd-dîn Kılıçarslan bin Sultan Gıyased-dîn Keyhusrev bin Emir-i mü'minin Sultan Alâ-ed-dîn-i Keykubad'ın devletini dâim ve saltanatını ebedî, kaim, doğu ve batıda delillerini üstün, askerlerini, yardımcılarını mansur ve muzaffer buyursun.

Vaktaki Cenab-ı Hak, Sahib-i Âzam ve düsturu muazzam zamanın âsafi, âlemin islâh edicisi, dünyanın işlerini tedvir edici, adâlet ve insafın nâşiri, şeriatın istinatgâhı, zayıfların sığınağı, kalbi yanıkların yardımcısı, mülkûn nizamı, ülkelerin dayanağı, doğu ve batıda, uzakta ve yakında bulunan meliklerin, emirlerin, vezirlerin iftiharî, devletin, dinin, doğruluğun yardımcısı, meliklerin, sultanların sağ eli, maâil ve mefâhîrin, menakıb, measirin (yani türlü güzellik vasıfların babası) ve yüceliğın Pırlantası Alî bin Hüseyin bin Elhac Ebu Bekir Konevi (Konyalı) - Allah onun günlerini ve ikbalini daim kılsın, işlerini ve ahvalini kötülüklerden korusun.

Vaktaki, mesafenin uzaklığına nazarı dik katle baktı ve cümlelerin Allah'a rucû edeceğini, yolun korkunç hallerle, afetler felâketlerle dopdolu olduğunu, yol hazırlığının çok lâzım olduğunu, mal, mülkleri ibka, hayrata sarf, ve o yolda tüketme ile mümkün olacağını, iyiliğın kötülüğü yok ettiğini, Cenab-ı Hak'kın ribayı imha,

35) Kadı tarafından, özel davalarını hallatmak üzere yetki verilmiş kişî.

36) Kur'an'ın

sadakaları artırdığını, (yani, bir malın bâki kalabilmesi, hayrâta sarfetmekle mümkün olduğunu) idrak etti. Bu sebeble, cömert elni hayrat ve hasenata uzattı. Elini böbürlenmekten âri olarak, sevaplara açtı, öyleki, Allah yolunda sarf ettiği himmetleri, haddini geçmiş ve Allah'ın rızası uğrunda harcadıkları cömertlik ve kerem pâyesinin üstüne çıkmış ve geçmiş milletlerin hayâlinden bile geçmemiş, bu suretle tarihteki Maan, Hatem, Nu'man, Kays bin Âsım'ın haberlerini, tarihlerini neshetmiş (yâni, cömertlikleri ile tarihe geçen bu kişileri gölgede bırakmış, zamanının hakkına vermekle cenneteki yüce makamlara nâil olmayâ hak kazanmıştır.)

Bundan sonra, adı geçen Sahib, âleme nazarı ibretle baktı. Sonucu basiret erbabının düşündüğü gibi düşündü. Bu suretle zamanı, zaman değil, adeta bir tufan buldu. Öyle ki kılıncı kemiyet ve keyfiyet hududundan çıkmış, ulemânın yokluğu ile âlem yok olmağa, Allah'dan korkan kişilerin inkırazı ile güzel huylar munkariz olmağa, Evliyanın yokluğu ile muhkem bir bağ olan ilim müesseseleri harap olmağa yüz tutmuş ve ilmin pazarı dağılmış şimşekleri yağmursuzlaşmış, yarıkları, gedikleri büyümüş, açılmış. Çünkü parlak ve sa'şaalı milletin, memleketlerini mütejaviz kafir eller istilâ etmiş, nihayet medreseler, mabedler harâb, âlimler, âbidler helâk ve turab olmuş. Hal böyle olunca ilmin düşüdüktan sonra bayraklarını kaldırmayı, şer'in yıkıldıktan sonra esaslarını yükseltmeyi, eserlerini belirsiz olduktan sonra, meydana çıkarmayı arzu ve ihtiyar etti. Vakfiyede yazılı kavî-i ilâhînin mânâsı vechile, hayır ve hidayet isteyen hidayete nâil, ve inayet dileyenin de, arzusuna kavuşacağına, Cenab-ı Hakk'tan hayır ve hidâyet ve inâyet dileyerek Sivas beldesi içinde Kale kapusu karşısında ilim adamlarının oturmalarına mahsus yazlık, kışlık odaları, bir abdestliği, biri sağ, diğeri sol tarafta iki minâreyi, girişinde bir mescidi müştemil, **Medrese-i Sahibliyye-i Fahriyye** namıyla meşhur binası muhkem ve avlusu geniş bir medrese bina etti. Suyunu akıttı ve bu medresenin haricinde birde **Dâr-ı Ziyâfet** (Konuklar yurdu) yaptırdı. Bunlar meşhur olmakla, tahditlerine luzum görülmemiştir. Bundan sonra adı geçen Sâhib, mezkur medreseyi müslüman fırkalarından fakihler, hukukcular, âlimler, öğrenciler, müslüman yoksullar ve alevilere vakf edüp, fıkıh ve bunu tamalayıcı şer'i ilimler ve dinî hükümlerin tahsil için onlara mesken kıldı. Ve diğer hayrî eserleri, sahiplerinin adetleri üzere adı geçen medresede daima bir müderris iki müid, müslüman fakihler ve araştırmacılar namlarıyla yirmi kişinin, fıkıh ilmi araştırmacısı beş bekâr, meseleleri ilka edici beş kişinin de fıkıhta üstünlük sağlamış, beş kişinin de tahsile yeni başlayan olmasını ve bu medresede beş vakit namazın cemaatle kılınmak üzere mezkur mes-

cidde daima bir imam, bundan hariç bir imam, iki müezzin bir imam daha, kütüphanede kitapları muhafaza edici bir kişi, bir kapıcı, bir ferrâş bulunmasını ve müderrisin Şâfiî mezhebinden âlim, fakih ve mezhebine göre şer'î hükümlerde yetkili, usûlu fıkıhta, hilâfiyat ilminde meharret sahibi olmasını ve herhangi bir zamanda Şâfi'îlerden bu şehirde mezkûr sıfatları haiz bulunmaz ise, müderrisliğin hanefilerden, mezhebinde izâh edilen sıfatları hâiz âlim ve fâzıl bir zata tevdi edilmesini ve sonra zikrolunan sıfatları hâiz Şâfi-i mezhebenden bir âlim zuhûr eder ise, hanefi olan müderristen de faziletli ise, mezkur müderrisliğin ona verilmesini; Hanefi olan zatın çekilmesini şart kıldı. Kezalik vâkıf, bahis ve istidlâl ve münazara ehli bulunan beş fakihin cumu³⁷ furuku³⁸ takrir, meseleleri izah, talebeye fıkıh kitaplarını serh edenler, beşinin de fıkıhta, cumu' ve furukta, (yani üzerinde ittifak olunan ve kendisinde anlaşmazlığa düşülen ve fikhî meselelerde üstünlükleri meydana çıkanlar.) beşin de mütavassıtlar (yani ders vermeye, cumu ve furuku tahsil, özetleme ve incelemeye baslayanlar.) beşinin de acemiler olmasını ve bunlardan mücerred, yani bekâr olanların gece ve gündüz medresede kalmasını ve meşru bir özü bulunmadıkça işine devam etmesini, evli olanların, haftanın iki gününde medresede yatıp, fazla yatmak kendi arzusuna bağlı bulunmasını, bu medrese bir mezheb ehline has olmayıp herhangi mezheb ehline açık bulunmasını ve fukahanın ve iki müidin, cümlesinin müzakere, tekrar için sabah ve akşam hazır bulunmasını şart kıldı. Fukahadan ehl-i salah ve şâfiî mezhebenden olanlardan biri medresede imam olup, medresenin mescidinde beş vaktli ve Regalb, Berat, ve Kadir gecelerinde cemaatle edası, müstehab olan nafile namazları, cemaatle eda etmesini ve sıcak pide alınıp, müezzinlerden birinin minarenin şerefesinde fukara ve yoksullara vesair arzu edenlere, başa kakmaksızın, ezâdan âri ve sadaka-ı âmme olarak birer birer bırakmasını şart kıldı. Kezalik vâkıf, mütevellinin murakıb, tahsildarin vakfın gelişip, artmasına, gelirini toplayıp müstehaklarına ve sair masraflarına sarf ve mahalline ulaştırılmasına, tamir ve termimine, güzel bir şekilde çalışmalarını şart kıldı. Sivas'ta medresenin yakınında yaptırdığı adı geçen **Dâr-ı Ziyâfet**'te senenin herâünü pişirilen en iyi yağlı koyun, bulunmaz ise keçi, sığır etinden bir okka et alabilecek eşit bir kap ile birer okka et ve beraberinde iki okka temiz, pişkin pide tertip edilip, Seyyidlerden, alevilerden, fukaha, sulehâ'dan gelen ve dağıtma zamanında hazır bulunan otuz kişiye dağıtılmasını,

37) Cumu (?)

38) Furuk (?)

bunun yakacak vesair ihtiyaçlarına kâfi miktarın sarf olunmasını şart kıldı.³⁹

Mevkufatı şunlardır :

1 — Sivasın içinde Çarşı Kapısı yakınındaki bostanın tamamı. Bunun dört tarafı Hacı Emirü'd-din milki, Mehdiyyü'd-din vakfı, Tiflisli Cafer veresesi milki, Kerim Mes'ud veresesi milki ve yol ile mahduttur.

İbrahim milki ve Cemale'd-din Mescidi, Terzi Ali ve çayır ve yol. (?)

2 — Sivasın dışında, Kayseriye Kapısı'nda (Mosse) arzından hisselli kısmının yarısının tamamı; bunun dört tarafı Gani'nin vakfı, Candır'ın vakıf Hanı, Taceddin Mahmud milki, Baba... milki, manastır vakfı, özel arazi, yol ile mahduttur.

Mihmandar Kemal evi, üçüncü tarafı, Şeref Baba vakfı, ırmak ve Büyük Han, dördüncü tarafı yol. (?)

3 — Sivas haricinde Hoca İshak bahçesi namındaki bahçenin tamamı, Bunun dört tarafı Çark veresesi milki, Kemal Cabbul milki, Şamlı'nın veresesi milki, Medrese-i Şerife vakfı ve yol ile mahduttur.

4 — Sivas'ın içinde Kamnatyan mahallesinde Ahter-ı namıyla maruf evin tamamı. Bunun iki tarafı Attarlar Mescidi Vakfı, bir tarafı Subaşı Medresesi vakfı ve bir tarafı yol ile mahduttur.

5 — Sivas'ın dışında, Subaşı Medresesi arkasında, bir kıta arzın tamamı. Bunun bir tarafı Tacü'd-din Mahmud milki, Kemaliye Medresesi Vakfı, bir tarafı otağ(?) nam mevzi, bir tarafı Zahreddin Mehmed Hünd veresesi milki, ve bir tarafı ev yerleriyle Bakkallar.

6 — Sivas'ın içinde Bakkallar Çarşısında vak'li ekmekçi dükkanının tamamı. Bunun bir tarafı Subaşı Medresesi vakfı, bir tarafı Terken nam Hatun, bir tarafı Attarlar Mescidi vakfı ve bir tarafı yol ile mahduttur.

7 — Sivas'ın içinde Kasaplar Çarşısında kâin kasap dükkanının tamamı. Bunun bir tarafı Tüsi veresesi, bir tarafı Attarlar Mescidi vakfı, bir tarafı nehir ve bir tarafı yol ile mahduttur.

8 — Sivas'ın içinde Kasaplar Çarşısında kâin dükkanın yarısı. Bunun bir tarafı Zahreddin ve Yahudî Mahmud veresesi milki, bir tarafı mezkur medresenin vakıf dükkanı, bir tarafı yahudi evleri ve bir tarafı yol ile mahduttur.

9 — Sivasın içinde Kasaplar Çarşısında kâin dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı adigeçen hisselli dükkân, bir tarafı Subaşı Medresesi vak-

fı, bir tarafı yahudi evleri bir tarafı yol ile mahduttur.

10 — Sivas'ın içinde Kasaplar Çarşısında diğer dükkânın tamamı. Bunun bir tarafı Subaşı Medresesi vakfı, bir tarafı Hanım Hatun Vakfı, bir tarafı Bulgarlı (Bulgarî) Medresesi vakfı ve bir tarafı yol ile mahduttur.

11 — Sivas içinde Attarlar Çarşısında, Attarlar Mescidi yakınında bitişik üç adet dükkânın tamamı. Bunların bir tarafı Nizame'd-din Hanı diye bilinen Han, merhum Hurşid-ül Bervan'ın milki, Kâmilü'd-din Mansur Hanı, Humamed'din milki olan saha, bir tarafı Şemsed-din bin Şerefü'd-din baba milki, Selçukkiye Medresesi vakfı, Ali Çavuş Çeşmesi vakfı, Bedred-din Zeyd milki, Tüsi Necmed-din medresesi vakfı, bir tarafı Sakkiye (su dolahı), bir tarafı Selçukkiye vakfı ve yol ile mahduttur.

12 — Attarlar yakınındaki dükkânın tamamı. Bunun bir tarafı Attarlar Mescidi, iki tarafı mezkûr han ve bir tarafı yol ile mahduttur.

13 — Sivas'ın içinde bir adet dükkânın tamamı. Bunun üç tarafı mezkûr han ve bir tarafı yol ile mahduttur.

14 — Sivas'ın içinde iki adet dükkânın tamamı. Bunların iki tarafı mezkûr han, bir tarafı Beddal (Bakkal) vakfı ve bir tarafı yol ile mahduttur.

15 — Sivas'ın içinde üç adet dükkânın tamamı. Bunların bir tarafı Attarlar Mescidi, Ahmed Şah Çeşmesi vakfı, ve iki tarafı yol ile sınırlıdır.

16 — Sivas'ın içinde, bir adet dükkânın tamamı. Bunun bir tarafı merhum Mecdü'd-din Atabek, bir tarafı Hacı Mehmed Vakfı.

Beş⁴⁰ kişî araştırmacı fukahaya herbirine ayda gümüş onbeş dirhem-i sultanî, gönderilen ekmekten hergün üç okka ekmek verilmesini, fıkıh kitaplarını okutan ve ezberleten beş kişî,

39) 16. maddeden sonra, 17. madde arasında kalan (40 dipnot numaralı parça; 21. maddeden sonra, 22. madde arasında kalan (41 dipnot numaralı dört paragraf) parça; 46. maddeden sonra, 47. madde arasında kalan (47 dipnot numaralı paragraf) parçaların birbirlerini takip ederek buraya girmesi gerekmektedir.

Orijinalinin, ciltli, tezhibli bir kitap şeklinde olduğunu sendiğimiz, vakfiyenin sayfaları karışmış, kâtib de, arapça olduğu için, cümlelerin geliş sırasına ve manaya bakmayarak, tabiri caizse, çala-kalem kopya etmiştir. Ayrıca, vakfiyenin, Sahib Ata Vakfiyesi ile, Sultan'ın buna ek olarak yaptığı vakfın karışması olduğu, derleme olabileceği, akla gelebiliyor. Biz, tercümeye sadık kalmak için, bu parçaları olduğu yerde bıraktık.

40) 39 numaralı dipnotun bulunduğu kısma girmesi gereken 1. parça.

Fakihlerden (İslâm hukukcularından) herbirine aylık gümüş on dirhem-i sultanî ve gönderilen ekmekten hergün üç okka ekme verilmesini ve mübtedî bulunan beş kişi fukahadan her birine ayda gümüş sekiz dirhem-i Sultanî ve gönderilen ekmekten hergün üç okka ekme verilmesini şart kıldı. Adı geçen fukahadan biri medresede imam olup şer'in ve örfün cemaatle edasına hüküm ettiği namazlarda, mescidde halka namaz kıldırmasını, bu imamın yaşlı, imamlığın şartlarını halz olmasını, bu suretle onun elbisesi için gümüş, rayic on dirhem zammolonmasını ve ona, günde pişen koyun etinden, bulunmaz ise keçi veya sığır etinden verilecek, beraberinde gönderilen ekmekten iki ekme verilmesini ve pişen et ve ekme her gün hazır olan alevî, sâdât, fukara, suleha'ya ve fukahaya kâfi miktar dağıtılmasını ve bunlardan arzu edenin orada yemesini, arzu etmeyenin, istediği yere götürmesini şart kıldı. Kezalik Vâkîf; bir aşçı, bir kapıcı, bir ferraş tertip edilmesini ve ferraşın aynı zamanda ihtiyaçları temin edici olmasını, ihtiyaç ve yakacağı seneden seneye yetecek miktar olmasını, kapıcıya ayda gümüş yirmibeş dirhem-i sultanî verilmesi, aşçıya ayda gümüş onbeş dirhem-i Sultanî parası ve hergün bir yemek verilmesini ve vakfın menfaatinin gözetken kontrore senevi gümüş beşyüz dirhem verilmesini ve tahsilçilere ayda gümüş kırk dirhem-i sultanî verilmesini, vakfın tamir ve termimine bakan ustaya ayda gümüş elli dirhem sultan parası verilmesini, iki müezzinden herbirine adı geçen paradan ayda yirmibeş dirhem ve medresenin kapıcısına yirmi dirhem verilmesini şart kıldı. Emir-i Kebîr Bahae'd-dîn Kutlu'ya medresenin ferraşı olmak şartıyla ayda gümüş otuz dirhem verilmesini ve bunun vefatından sonra mezkur ferraşlığın erkek evladına, aslah ve ersed (vani evlâdi evladının en reşid ve en dürüstüne) usulü üzere verilmesini şayet bu Bahaeddinin nesli münkarız olur ise, medreseye ferraş olan kimseye ayda gümüş yirmi dirhem ve medresede nakib olan kimseye ayda gümüş otuz dirhem ve günde üç okka ekmekten bir nasip verilmesini şart kıldı. Kezalik Vâkîf, Ramazan-ı Şerif'in bütün gecelerinde iki bayram, Regaib ve Berat gecelerinde, müderris, fukahaya, müdler, nakib ve medresenin sair alâkadarları için iftar zıvafeti olarak mükemmel bir sofraya ittihaz ve tertip edilmesini, koyun kesilmesini şart kıldı.

17 — Yine Sivas'ın içinde bir adet dükkanın tamamı ki, hudutları bir taraftan Şelçukkiye Medresesi vakfı, ikinci ve üçüncü tarafı vâkîfın Büyük Hanı ve dördüncü tarafı yol ile mahduttur.

18 — Yine Sivas'da bir adet dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı Mihmandar Kemale'd-dîn evi milkinde, bir tarafı nehre bir tarafı Vâkîf'ın Büyük Hanı'na ve bir tarafı yola bitişiktir.

19 — Yine Sivas'da bir adet dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı Medrese-i Şerife'ye, bir tarafı Muzafferü'd-dîn Yahya milki, bir tarafı vâkîf'ın Büyük Hanı ve bir tarafı yola bitişiktir.

20 — Yine Sivas şehri dahilinde, birbirine bitişik Sevvakîn (Pazarcılar) Çarşısında onbir dükkanın tamamı ki, bir tarafı Şehit Kadı İzzüd-dîn milkinde, bir tarafı Tûsî Medrese vakfına, bir tarafı yine medrese vakfına ve bir tarafı yola bitişiktir.

21 — Sivas'ın içinde Şahne Hamamı namı ile maruf bir erkeklerce, biri kadınlara mahsus iki hamamın tamamı ki bu hamam Sultan-ı muazzam Gıyasü'd-dünya ve'd-dîn Keyhusrev bin Kılıçarslan tarafından vakfedilmiştir. Bunun iki tarafı nehre, Kadı Necmü'd-dîn Medresesi Vakfına.

Yukarıda⁴¹ beyan olunduğu gibi vakf olan gavrimekullerden Cenab-ı Hak'ın ihsan buyurduğu hasılatı tahsilatı toplayıp mütevellî tahsil edip, müşrif murakip Medresede muhafaza edecektir. Onu eşit şekilde, beş sehîm yapıp, rakabeden yani evkafın tamir ve termiminden sonra, bir sehminin vâkîfa ait olmasını, sonra vâkîfın torunu Hasib Nesip, ilim ve adaleti halz bulunan Emir-i Kebîr Şemsü'd-dîn Mehmed İbn-i merhum Tacü'd-dîn Hasan İbn-i Vâkîf'a, sonra onun nesilden nesile, göbekten göbeğe, erkek, kız evladının dürüstüne ait olmasını ve Emir Şemsü'd-dînden sonra tevliyyete ait olan sehmin beştebiri mütevellî olan kimseye ait olup, bu beştebirden arta kalanının diğer evladına ait olmasını, Şemsü'd-dîn Mehmed'in evlât ve nesli münkarrız olur ise, mezkur sehîm ve tevliyyet zikrolunan şartlar üzerine, Vâkîf'ın diğer erkek ve kız evladına ait olmasını, onların da İnkırazından sonra tevliyyet Vâkîf'ın utekasının (azatlılarının) en doğru ve olgununa, sonra onları takip eden evlâdının ve evlâdi evlâdının olgununa, sonra Sivas'ta müslümanların hâkimî bulunan zat'a ait olup, onlara tevliyyet hakkı olarak, mütevellînin kasasından senevi gümüş altıyüz dirhem verilmesini ve arta kalanının Evkaf'ına ait olmasını şart kıldı.

Adı geçen Vâkîf, bu Vakfında istediği değişiklikleri yapma selahiyetine haizdir. Beş sehîmden bâki, dört sehîmi medresenin, mescidin, iki minarenin, iki çeşmenin ve Dar-ı Zıvafetin yararına sarf olunmasını şart kıldı. Bundan, müderrise aylık gümüş yüzelli dirhem-i Sultanîye tam bir batman⁴² buğday ekmeği verilecektir. Şafîi ve ha-

41) 39 numaralı dip notun bulunduğu kısma girmesi gereken 2. parça.

42) Bir batman oniki okkadır. Bir ukiyye 400 direme eşit olup, 400 dirhem 1283 gr. dir.

nefi olan iki muidden herbirine ayda gümüş ellişer dirhem-i Sultani mezkûr ekmekten yarımşar batman, yarım batman üç ukiyye ekmek verilecektir. Yol gösterici, seçkin, İslâm hukunu iyi bilen beş kişi'den herbirine ayda gümüş yirmişer dirhem-i Sultani yevmi üçer okka ekmek ve koyun etinden verilecek. Dar-ı Ziyâfet'de mütevellî, müşrif, müderris çeşitli yemekler yaptırarak, bayramlarda Safranlı zerde pilav yapılacak, sofrâ döşenip yeterince pide, ekmek konduktan sonra müderris, iki muid (asistan), fukaha, nakib vesair alâkalılardan dileyen hazır olacaktır. Sükûn ve sukut ile yendikten sonra nakib; Sultan-ı Müslimine, Ümera-i Mü'minine, Vâkıfa, ecdât ve evlâdına ve bütün müslümanlara dua edip cemaat «Amin» diyecek. Bunun gibi Vâkıf Ramaza'nın Cuma gecelerinde Ballı kadayıf alınmasını, müderris, iki muid, fukaha, nakib ve öğrencilerin alemiyye, yani kendilerini temyiz eden bir kıyâfet İttihaz etmelerini, Ramazanlarda, Bayramlarda, Regaib ve Berat gecelerinde mütevellî ve müderrisin tayin ettiği ücretle emin, salih ve hertürlü yemek yapabilen bir aşçı tutulup mezkûr vakitlerde türlü yemekler yapılmasını şart kıldı. Mezkûr mübarek gecelerde yemek vaktinde ve namaz kılınma zamanlarında tenvir için miktar-ı kâfi mum verilmesini, halkın istifade ve mütalea için toplandığı mahalde ve yaz-kış medresenin sahasında kandil yakılmasını abdest alınacak yere likid veya bezir yağından orayı aydınlatmaya kafi kandil asılmasını, kışın ve mutfakta yakılmak üzere ihtiyaca kafi odun alınmasını, müderrisin dersini dinlemek için fukahenin yaz ve kış toplandığı dersane, mescid ve icap eden mahaller için hasır, sergi, suyu soğutmak için müteaddit küp, su içmek için bardak, temizlik, abdest için kâfi miktarda ibrik alınmasını, muslukta daima su bulundurulmasını, müderris tedris için hazır olduğundan, fukahenin, muidlerin, nakibin hazır olmasını ve hepsi oturunca bir miktar Kur'an okunduktan sonra nakip tarafından Sultan-ı İslâma, Ömerâ-i Müslimine, sonra Vâkıfa, abâ, ve evlâdına, ecdadına ve gelmiş-geçmiş bütün müslümanlara dua etmesini şart kıldı. Kezalik Vâkıf şunu da şart kıldı ki, bu vakfın ehil müstehiklerinden, vakıftan istihkak alanlardan biri vefat ettiğinde, Cenaze masrafları en iyi şekilde tamamen vakıf tarafından yapılacaktır. Vakfın geliri, giderini karşıladığında, görevlilerin maaşı tam verilecek, şayet Vâkıf bir zaafa uğrayıp geliri düştüğünde yıllık hesap yapılarak herkesten maaşı nisbetinde tenkîsat yapılacaktır.

Bundan sonra Vâkıf Sivas'ta mezkûr medrese yakınında bina ettiği Dar-ı ziyâfet'i vakfedip onu Seyyidlerden, alevilerden, fukahâdan, sulehâdan, fakirlerden gelenlere yemek dağıtımında hazır bulunanlarla birlikte otuz nefer'e (kişiye) Dar-ı Ziyâfet evi kıldı.

Vâkıf, - Allah O'nun şanını yüce kılsın - senenin her gününde, büyüklük ve küçüklükte orta derece, bir okka miktarı yemekle dolu otuz adet nasib (?) verilmesini şart kıldı.

Necmü'd-dîn⁴³ Muhammed'in Hatıblı Medresesi, Şerefü'd-din Osman Solsalı Zaviyesi Vakfı, Erkekler Hamamına, üçüncü tarafı, adı geçen vakfın milkine ve Zahrü'd-din Muhammed veresesi, Şehabü'd-din Ahmed veresesine, dördüncü taraf yola sınırlıdır.

22 — Sivas'ın içinde Bahae'd-din Ezferdâd mahallesinde, Buğday Pazarı'nda bitişik, üç Havasib'in⁴⁴ tamamı, bu havasib iki taraftan Kanskî milki ile, bir taraftan Hartuk ve bir taraftan yol ile mahduttur.

23 — Sivas'ın içinde Kassarlar (Çırpıcılar) Çarşısı'nda birbirine bitişik iki dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı Kazzaz Receb bir tarafı Şemsü'd-din Mü'min bir tarafı Vâkıfın mülki, ve bir tarafı yol ile mahduttur.

24 — Sivas'ın içinde bir tarafı Sultan Kapısı'ndaki kale suru ve üç tarafı yol ile mahdut yerin ondabirinin tamamı.

25 — Sivas'ın içinde Hurhuruf (?) mahallesinde kâin evin tamamı. Bunun bir tarafı Ekmekçi Kerasid (?) bir tarafı Adil Şah, Hüdâdâd ile ve bir tarafı yol ile mahduttur.

26 — Sivas'ın içinde Semerkandi namı ile maruf Tabgâh⁴⁵ dükkanının tamamı. Bunun bir tarafı Müşteri Hatun Vakfı, bir tarafı Fahrü'd-din Vakfı, bir tarafı Blyzâr milki ve bir tarafı yol ile mahduttur.

27 — Sivas'ın içinde Hoca Zeki mahallesinde kâin Tabgâh dükkanının tamamı, Bunun bir tarafı Mescid ile, tamamı Hoca Zeki milki ile, bir tarafı Şemü'd-din Milki bir tarafı Hoca ve bir tarafı yol ile mahduttur.

28 — Sivas'ın içinde Hürhuruf mahallesinde bir adet evin tamamı. Bunun iki tarafı özel mülk, bir tarafı Hoca Zeki milki ve bir tarafı yol ile mahduttur.

29 — Sivas'ın içinde Celâl Husrev mahallesinde iki tarafı ev ve üzerinde dört hücrenin tamamı. Bunun iki tarafı Ali'nin milki ve diğer tarafları yol ile mahduttur.

30 — Mezkûr medrese yakınında kâin evin tamamı. Bunun bir tarafı vâkıfın, Şâhna hamamı namı ile maruf hamam, bir tarafı Zahrü'd-din Muhammed veresesi milki, bir tarafı Şehabü'd-din Ahmet milki ve bir tarafı yol ile mahduttur.

31 — Sivas'ta, Aşçılar Çarşısı'nda kâin dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı Cabir ve Dorn vakfı, iki tarafı Killise vakfı ve bir tarafı yol ile mahduttur.

43) Bu paragrafın, 21. maddenin sonuna girmesi gerekir.

44) Havasib (?)

45) Tabgâh, hat ve kağıtçılıkla ilgili bir dükkan olabilir(?).

32 — Mezkûr medrese yakınında bir evin tamamı, bunun bir tarafı Yusuf vakfı bir tarafı Nasırü'd-din Mahmut milğine bitişik, bir tarafı medresenin bahçesi ve bir tarafı yol ile mahduttur.

33 — Sivas'ta merhum Hacı Hasan'dan satın alınan evin, bahçenin ve kârhânenin tamamı. Bunun etrafı Necmü'd-din Karaca milki, Mahmud vakfı, Hallatî Mahmud milki, Ömer Milki ve yol ile mahduttur.

34 — Attarlar Çarşısı'nda bitişik iki hasibin tamamı. Bunun hudutları Attarlar Mescidi vakfı, nehir ve Şemsüd-din Muhammed vakfı ve Fahrü'd-din Aba veresesi ile mahduttur.

35 — Sivas'ta mezkûr medrese yakınında bir adet dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı yol, bir tarafı mezkur vakıf ve iki tarafı Zahrü'd-din Muhammed veresesi ile mahduttur.

36 — Sivas'ta Koyun Pazarı'nda dört dükkan ve önüç hücreden aslı oniki sehlimden yedi sehmin tamamı. Bunun bir tarafı beldenin suru, bir tarafı merhum beylerbeyi vakfı, bir tarafı Kazanî Mescidi vakfı ve bir tarafı yol ile mahduttur.

37 — Sivas'ta Tokat kapusunda kâin ma'sara'nın⁴⁶ tamamı. Bunun bir tarafı Sultan Hanıkâhı, bir tarafı Bahaed-din Oro (?)Kürdi evinin harimi, bir tarafı savil ile ve bir tarafı yol ile mahduttur.

38 — Sivas'ta onüç hücreyi müstemil ve Muhyü'd-din Yahya bin Hurrem Şah'ın ismi ile maruf ve tahditten müstağni Ermanhânenin (?) tamamı.

39 — Naibler ve Emirlerin büyüğü ve fetva işlerinin hamili, Celâlü'd-din Mahmud bin Emir-i Hac milğine muttasıl ekmekçi dükkanının tamamı.

40 — Sivas'ta Samiye Habur milğine muttasıl ekmekçi dükkanının tamamı.

41 — Hamamcı Ali'nin kızının mülkü tarafında bir kıt'a yerin tamamı. Bunun bir tarafı adigeçen Vâkif, bir tarafı nehir, bir tarafı Naz Hatun ve bir tarafı yol ile mahduttur.

42 — Sivas'ın içinde Bahae'd-din defdar mahallesinde birbirine bitişik iki dükkan, veledin (?) evi ve bir kıt'a yerin tamamı ve bunun bir tarafı vâkifin milki ve nehir diğer tarafı Sinanü'd-din Oğuz milki, bir tarafı İldiken (?) ve diğer tarafı yol ile mahduttur.

43 — Vâkif'in yedinde üçyüz baş koyunun tamamı.

44 — Emir Nasrüd-din Behramşah'tan, Emir Nürü'd-din Hamza Bey'den ve Fahrü'd-din Subaşı'nın zevcesinden satın aldığı emlakın tamamı.

45 — Koyun Pazarı'nda kâin ve dört tarafı İsfahanlı Kerimü'd-din, Südüre veresesi, Sıraceddin, Kör Kerif ile mahdut bostanın tamamı.

46 — Dar-ı Ziyafet için seneden seneye lâzım olan eşyanın tamamı.

Mumaileyh⁴⁷ Vâkif bir aşçı, bir kapıcı alınarak kapıcının ferraşlığı da ifa etmesini şart kıldı, bundan sonra adigeçen Vâkif şu vakfı tesis ettiği ana kadar elinde ve tasarrufunda hakkı ve milki olduğunu beyan ettiği şeyleri Allah'ın sırf rızası için Medresenin, Mescidin, iki minarenin ve Dar-ı Ziyafet'in ihtiyaçlarına vakfetti. Onlarda şunlardır.

47 — Divriği şehrine tâbi Lakarcı denen köyün tamamı. (Rum beldelerinden biri?) Bu yerin doğusu Kesrik (?) köyü, Heva köyü, batısı Bağlık ve Lina köyü hududuna, Güneyi Kepti Köyü, Kuzeyi Biğ köyü ve Sefal köyü hududuna bitişiktir.

48 — Sivas'a bağlı Hubut karyesi namile mâruf tahditten müstağni köyün tamamı.

49 — Dutlu şehrine bağlı Rum beldelerinden biri Kasrik karyesi namile mâruf ve tahditten müstağni köyün tamamı.

50 — Sivas'a bağlı Zara köyü yakınında kâin Ekizman köyünün tamamı. Bunun bir tarafı Havran, bir tarafı Yukarı Tabın ve Yaşlı Kilsse, Lir (?) nehri, bir tarafı Baroluk köyü, Zaraköyü, Lir (Liber ?) nehri, bir tarafı Kerban Köyü namında Sofular köyü, Lir Nehri ile mahduttur. Vâkif bunları bütün hukuk ve rüsümü ile vakfetti.

51 — Mahnok köyü yakınında kâin ve tahditten müstağni Kürt köyünün tamamı.

52 — Nusredü'd-din'den satın aldığı Mahmudî Hacı köyünün tamamı. Bunun hududu Baştemali (?) namı ile maruf yere, Celâl arzına, Ali Çavuş Gez vakfına, dağ'a ve Hava (Hafik ?) Refik köyü yoluna, Edum Feş ve Hava (Hafik ?) Refik arzına ve dağ'a bitişiktir.

53 — Merzifon'da Divane eylemelik (?) ve Kökhal köylerinin tamamı. Bunlar şöhretlerine binaen tahditten müstağnidirler.

54 — Ekodefteros (veya Ekutfetros (?) diye okunabilen) köyünün ve bu köye müteallik arazi ve değirmenin tamamı. Bu dahi tahditten müstağnidir.

55 — Dodurga köyü yakınında kâin Dakın (Defin ?) çiftliği namı ile maruf çiftliğin tamamı. Bunun bir tarafı Neccar nehri, bir tarafı Seyfullâh Hürrem Şah arazisi, bir tarafı Toğa Şah milki, Akça Tam ve bir tarafı Ebi Bekir köyü ve yol ile mahduttur.

46) Yağhane

47) 39 numaralı dip notun bulunduğu kısma girecek ? parça

56 — Müteaddit odaları ve bitişik dokuz adet hasibi müstemil han'ın tamamı. Bunun bir tarafı Hoca Nureddin bin Makrama Bak milki, bir tarafı Tacü'd-din Keyo veresesi ve iki tarafı yol ile mahduttur.

57 — Attarlar sokağında bitişik altı adet dükkanın tamamı. Bunların iki tarafı Tacü'd-din Keyo, bir tarafı Subaşı Medresesi ve bir tarafı yol ile mahduttur.

58 — Demirciler Çarşısı'nda yedi adet dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı Üstad Bahaü'd-din evi, bir tarafı Eski Kapan, bir tarafı Hokkabaz medresesi vakfı ve yol ile mahduttur.

59 — Harartin Çarşısında bir adet dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı Şemsü'd-din El-Cezri Medresesi'nin vakfı, bir tarafı Subaşı vakfı ve yol ile mahduttur.

60 — Sivas'ta belediye'ye ait onüç dükkanın yakınında dört adet dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı özel mülk, bir tarafı Semmani (Yağcı) Han'ı, bir tarafı Medrese-i Şerife vakfı ve bir tarafı yol ile mahduttur.

61 — Belediye dükkanı yakınında diğer bir dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı Semmani (Yağcı) Hanı bir tarafı İki Kardeş Mescidi vakfı, bir tarafı Vahire (?) ve bir tarafı yol ile mahduttur.

62 — Sivas'ta Karaca mahallesinde kâin birbirine bitişik oduncu dükkanı, demirciler odası ve... odasının tamamı. Bunların bir tarafı Bulgarlı Medresesi'nin vakfı, bir tarafı Bulqaryalı'nın Vakfı ve Argun, iki tarafı yol ile mahduttur.

63 — Üstünde Subaşı Medresesi Vakfı dükkanları bulunan yerin ve evlerin tamamı. Bunun iki tarafı Hacı Yakup vakfı, bir tarafı Subaşı medresesi Vakfı ve bir tarafı yol ile mahduttur.

64 — Sivas'ta Karaca mahallesinde Samuran⁴⁸ Dükkanının tamamı. Bunun bir tarafı İki Kardeş Vakfı, bir tarafı harabe, bir tarafı Karaca veresesi ve bir tarafı yol ile mahduttur.

65 — Sivas'ta Karaca mahallesinde diğer kasap dükkanının tamamı. Bunun bir tarafı Bulgarlı medresesinin vakfı, bir tarafı İsfahani vakfı, bir tarafı ekmecki dükkanı ve bir tarafı yol ile mahduttur.

66 — Belvar'da Akkallar (?) Çarşısında üç adet dükkanın tamamı. Bunun iki tarafı Şucaü'd-din, bir tarafı Mama Hatun ve bir tarafı yol ile mahduttur.

67 — Sivas'ta Sultan Çarşısı'nda dört adet dükkanın tamamı. Bunun hududu üç taraftan Dıvan Sahibi ve bir taraftan yol ile mahduttur.

68 — Sivas haricinde kâin ve hududu beyandan müstağni otluk yerin tamamı.

69 — Keyluk mahallesinde Tabgâh dükkanının, bir evin ve bir arsanın tamamı. Bunlar birbirine bitişik olup, bunlardan birinin hududu Necme'd-din Candar'ın vakıf hanı, mezkur vakıfın ve Gedik namı kimsenin milki, Baba Bedri ve yol ile diğeri Hamalı Emirü'd-din Ali'nin medresesi vakfı, Necme'd-din Candar hanı, müslüman kabristanı ve yol ile mahduttur.

70 — Merhum Hacı Hasan Beduz Mukab (?) ismi ile maruf bir bahçe ve bir evin tamamı. Bunun hududu Bedre'd-din Ömer milki, Nasiru'd-din veresesi, Zaviye ve Hacı mübarek vakfı ve Sosbali'nin (?) veresesi, Ebibekir, İshak, Şeyhan (?) Turan ve yol ile mahduttur.

71 — Sivas'ta Koyun Pazarı yakınında bir oda, bir yer, ahur ve bir çevrilmiş yerin tamamı. Bunların hududu mezkur Vâkif ve harase (?) yol ile mahduttur.

72 — Sivas haricinde kâin, Zeynü'd-din Firası'den satın aldığı tahditten müstağni iki parça yerin tamamı.

73 — Sivas'ta Mebkale (*) nin tamamı, hududu tahditden müstağni.

Vâkif zikrolunan mevkufatı bütün hudud, hukuk, yolları, rusumleri, menfaatleri, ekleri, müstemilâtı, binaları, tavanları, aşağı ve yukarısı, sularının mecrası, karlığı, dağları, geçitleri, tepeleri, otluğu ve mer'ası ile vakfetti. Bunların hudutları, üstâd Bahaü'd-din Mezrik Şah ve şehrin suru ve yol ile mahduttur.

74 — Medrese-i Mübâreke mahallesinde bir evin tamamı. Bunun ikincisi, dört sınırı yol, tamamı Tacü'd-din Muhammed (mülküden ibarettir).

75 — Subaşı mahallesinde kâin evin tamamı. Bunun hududu bir taraftan Şehab Eban bir tarafından Aklandorsis, bir taraftan Selahâddin ve yol ile mahduttur.

76 — Subaşı Medresesi mahallesinde dört adet hisselli dükkan yerinin yarısının tamamı. Bunun üç tarafı yol ve bir tarafı Bedrü'd-din Muhtesib ile mahduttur.

77 — Sivas tevabilinden Saman harman adlı köyünün tamamı olup tahditten müstağnidir.

78 — Sivas'ta Köförtigos mahallesinde kâin bir evin tamamı. Bunun doğusu Şeref Konmilğine, ve Seron (?) ve Sunqur (?) ve Hacı bakal milklerine ve yola müntehidir.

79 — Mezkûr mahallede bir ahurun tamamı. Bunun bir tarafı Alâü'd-din, bir tarafı Abdurrahman, bir tarafı mezkur eve ve yola muttasıldır.

48) Kürkçü

*) Baklalık

80 — Sivas haricinde kâin tahdidten müstağni ve ziraata elverişli bir parça yerin tamamı.

81 — Erfil'den (Ermeni'de okunabilir) satın aldığı milkin ki, aslı oniki sehimden, yedi sehimin tamamı.

82 — Sivas'ta Attarlar Çarşısında bir bab dükkanın tamamı. Bunun bir tarafı Attar Seyfû'd-din Fehmi, Bir tarafı Tacû'd-din Ali veresesi, bir tarafı Hacı Yakup vakfı ve yol ile mahduttur.

83 — Haremeyn Çerşisi'nde iki dükkanın tamamı. Bunun hududu Meltabiyye hayrının vakfı, mezkûr Vâkif, İsfahanlı Vakfı ve yol ile mahduttur.

84 — Eski Han nâmı ile maruf hanın tamamı. Bunun hududu Meltabiyye hayrının vakfı, mezkûr Vâkifin milki, Baba Beğ (Bey) diyâ bilinen Hokkabaz Medresesi ve yol ile mahduttur.

85 — Sivas'ta Bıçakçılar Çarşısı'nda kâin bitişik sekiz adet dükkanın tamamı. Bunların hududu Meltabiyye hayrının vakfı, mezkûr Vâkif, ve yol ile mahduttur.

86 — Sivas haricinde bir ev içinde iki gözû müştemil Bekir ve Berrû'd-din nâm kimselelerin adlarıyla maruf ev ve iki taşlı değirmenin tamamı. Bunun hududu nehir, Medrese-i Şerife vakfı ve yol ile mahduttur.

87 — Sivas haricinde Kızılca Köy mevkiinde bulunan bir parça bataklık yerin tamamı. Bunun hududu Necmü'd-din Medresesi vakfı, Hacı Zeki Mescidi vakfı, Allah Gazi milki ve Kemaliye Medresesi'nin vakfı ve yol ile mahduttur.

88 — Kayseriyye yolunda (caddesinde) iki kıta yerin tamamı. Vâkif zikrolunan vakıfları, cetvelleri⁴⁹, sâkiyeleri⁵⁰, mekânları, meskenleri, sulak-kurak yerleri, enginleri, yükseklikleri, çeşmeleri, kuyuları, kaynakları, çayları, hariç-dahil, muttasıl, münfasıl (ilgili-İlgisiz) bütün haklarıyla birlikte, kaldelerini cami ve şartlarını hâvi, engellerden hâli, dâfi'âlardan ârî, olarak vakf-ı Sahih-i Şer'i, hapsi sarîhî mer'i tesbîli⁵¹ muteberî mer'ile vakf ve hapsetti. Dünyanın sonuna kadar satış, bağış, rehin, irs, temlik ve temellük olunamaz. Bir seneden ziyade müddetle icar ve müsakât⁵² olunamaz. Şayet zaruret doğar ise, üç seneye kadar müddetle icar ve müsakât yapılabilecek ve birinci akdın müddeti bitmeden, ikinci akit yapılamayacaktır. Vâkif zikrolunan akaratin güzel ve mükemmel bir şekilde işletilmesini, Cenab-ı Hak'ın İhsan buyurduğu mahsûlun, usulü evkafı tamirine, termimine, arazinin sulanmasına, nemalanmasının tezyidine sarf edilmesini, kiralara da güzel bir şekilde tahsil edilmesini, ifrat ve tefritten kaçınılmasını, çıkan hasılat kafi gelmez ise, bu hususun mütevellinin insiyatifine bırakılmasını şart kıldı.

Mezkûr Vâkif, her cuma günleri atmış dirhem kıymetinde bir sığır kesilip ve etinden başka, bütün sakatatları satılıp, onun parası ile pide satın alınarak et ile beraber medresenin kapısında fakir ve yoksullara verilmesini şart kıldı. Tevliyet ve nezareti, sağ oldukça kendi nefesine, sonra torunu Atılğan Emir Şemsü'd-din Muhammed İbn-i merhum Tacû'd-din bin Hasan'a beyan edildiği şekilde şart kıldı.

Kezalik ve yine, Vâkif, zikrolunan hayratının medrese, mescid, minare, dar-ı ziyafet, marmur, oturmaya elverişli bulundukca, mezkûr masraflarına sarf olunmasına, bunlar yıkılıp ve harap olur ise, asıl mal ile ikinci ve üçüncü defa yenilenmesini, ve her hangi bir sebeble yeniden sarf yapılması, mümkün olmazsa onların mesalihine sarf olunan sadakanın fakir ve yoksullara müslümanlara sarf olunmasını, mütevellî evlâdı, uteka⁵³ ve tahsildar, evkafın tamir, termim, emvalinin tahsiline, fukeraya sarfına riayetle, bunları hüsn-ü ifa'da (iyi idare) bulundukca, bunların hisselerinin yukarıda belirtildiği gibi verilmesini, tayin edilen gıderden artar ise, onunla vakfa akar alınıp, Medreseye, Dar-ı ziyafe'te vakf olunmasını, ve bu akarın masrafı evkafı mezkûrenin masraflarının aynı olmasını şart kıldı. Binaenaleyh zikrolunan mevkûfatin cümlesi, beyan edilen şartlar, tafsil edilen kanunlar üzere Vakf-ı Sahih-i Şer'i, haps-i sarîh-i mer'i, sadaka-i cariyeye, yukarıda geçen sadakalar gibi, hurumat-ı İlahiye⁵⁴ ile haram, hükmü ilâhî ile müekket⁵⁵, emri ilâhî ile sonsuz, ebedî, tebdil ve tagyirden masûn, nakil ve tahvilden mahfuz oldu. Üzerine gelip geçen zamanlar, asırlar onu tekit ve takviye edecek, usulu tagyir ve teferruatı tebdil olunmayıp, şera'it-i mukarrere kaideleri teyid olunmuş, rusûmu sonsuz olacaktır. Allah'a yevmi ahiret'e, meleklere, Kitaplara ve Peygamberlere iman eden Sultan, Melik, Vezir, Emir, Vali, Muhtesip⁵⁶ veya zâlim ki bunlardan hiçbirisine bu hayrın tagyir, tebdil, nakiz ve tahviline yeltenmek helâl değildir. Her kim bunlara cüret eder ise onun hasmı Allah nasibi ateş, malı kefen, meskeni cehennem, cümle melekler, dürüst kişilerin laneti onun üzerine olsun. Vâkif Hazretlerini niyetine göre, Allah mükâfatlandıracaktır. Her kim ki işittikten sonra, bunu bozmaya yeltelirse, vebali ve günahı, bozanların üzerinde olur. Allah duyucu ve bilicidir⁵⁷.

Yukarıda imzası bulunan, kadılar şeyhî Mevlâna Ebûssena Mahmut İbn-i Ebibekir İbn-i Ahmed Urmevî'nin huzurunda, mahkemeden son-

49) Ark, bend, küçük barej.

50) Su dclabı

51) Sehil, Allah rızası için hayrat

52) Meyvelerinden bir miktarını almak şartıyla, ağacı veya bağı birine vermek.

53) Azatlılar

54) Allah'ın yasakladığı şeyler

55) Hük-m-ü ilâhî ile pekleştirilmiş

56) Bugünkü bir nev'i Belediye Zabıtası, Defterdar.

57) Ayet meal

ra, vâkıfın talebi üzerine zikrolunan evkafın sıhhat ve lüzumuna hüm-ü şer'i, muhkem ve mer'i bir hüküm ile, hüküm kazasına, İmamlar, âlimler, adil ve güvenilir kişiler, mecliste hazır olanları Hicri altıyüz seksen senesi Zilkâdesinin⁵⁸ evvelerinde şahit gösterdi.

Hamd, âlemlerin Rabbinadır. Salat ve selâm Hz. Muhammed ve O'nun cömert ve temiz Ehl-i Beyt ve ashabına olsun.

Bu vakfiyenin muhteviyatına ve yukarıda geçenlere Ahmedî Yahya,

Allah'a Muhtaç ve O'nun nezdinde istiğfar eden Mahmud Muhammed İsmail bin Muhammed,

Ömer bin Ömer-ül Emevî İbnül Hasan bin Ömer-ül Hatip - Allah O'nu af buyursun. -

Bu vakfiyede satışı⁵⁹ yapılan ve parası bizzat alınan hususlar, Allah'ın rahmetini uman Urmevî Ömer bin İsmail Muhammed bin Ahmet bin Abdurrezak - Allah O'nu cennetinde rızıklandırsın - İbn-i Nazır el Taberânî⁶⁰ - Allah O'nu af buyursun

Ahmed bin Ali bin Mübârek de bu hususa şahitlik yapmıştır.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

İş bu kitabın⁶¹ (vakfiyenin) muhteviyatı, şahitlerin şehadetiyle, nezdimde sabit olmuştur. Bunun geçerliliğine, sıhhat ve lüzumuna ve güvenilir şahitlerin bu hükmüne şahit olduğuna hükmettim. Bütün Rum (Anadolu) ülkelerinde hâkim, ben Muhammed bin El - Mekârim⁶² 10 Şevval 694 (19 Şubat 1295)⁶³.

Sultan-ı Âzam - Allah O'nun şanını yüce kılsın - bu kitapta (vakfiyede) zikrolunan yerleri, izah edildiği şekilde, muayyen yerlerin yararına, şer'i sahih bir şekilde vakfetmiştir. Ben de O'nun sıhhat ve lüzumuna hükmettim ve bu hususta sorumluları olarak şahit gösterdim. Ali bin-i Abdullah Muhammed el-Talibî Kadı el-asker Mansur⁶⁴ tarihinde yazdı.

Hamd-ü senâ, arzuları gerçekleştiren, güzel amellere ulaştıran Allah'a hasdır. Hayır, iyi işler, takva üzerinde siz yardımlaşınız. Buyruğu ile emreden, verici ve alıcı ancak O'dur. İtaat ancak O'na yapılır Ben şahadet ederim ki, Allah'tan başka tapınılacak bir varlık yoktur. Ve O'nun benzeri de bulunmamaktadır. Bu öyle bir tanıktır ki, şüphe ve kuşkudan arıdır.

Yine şahadet ederim ki; Âlemlere râhmet olarak gönderilen ve halka sünnet ve farzı öğreten, müslümanların yekvücüd bir bina olup, birbirini tamamlayan ve tutan olduğunu söyleyen Hz. Muhammed O'nun kulu ve sadık elçisidir. Salât ve selâm O'nun temiz Ehl-i Beyt'inin ve cömert arkadaşlarının üzerine olsun.....⁶⁵

Bundan sonra devlet işlerini tekeffül etmiş bulunan ve umum-u, Memleketin nâzımı, Sahib-i Azam Düstur-u Muazzam, Ali bin Hüseyin Sivas'ta kale kapısı karşısında medrese inşasını

Mevlâna Sultan-ı Âzam Zillullâhi fi'l-âlem Selâtin-i Ümemin Seyyidi, arap ve acem meliklerinin efendisi, Sultan Ebulfeth, Keyhüsrev İbn-i Sultan Said Rûknü'd-dîn Kılıçarslan İbn-i Sultan Said Gıyasü'd-dîn Keyhüsrev İbn-i Sultan Said Alâü'd-dîn Keykubat'a arz ve yüksek reyine (onayına) müracaat etti. İş bu Sultan da o medresenin yararına aşağıdaki emlakı vakfetti. Onlar da şunlardır :

1 — Sivas'ta Faris nahiyesine bağlı Nikosa (?) Valdın, Mağara ve maruf yerin tamamı.

2 — Sivas'a bağlı Kötni Çiftliğinin tamamı

3 — Mezkur, Faris nahiyesine bağlı Yaşlı Kilise adlı çiftliğin tamamı.

4 — Sivas'a bağlı Halit ve Yazır Çiftliği diye bilinen çiftliğin tamamı.

5 — Kismen, Faris ve Kismen Sivas'a bağlı Meril Ebruh diye bilinen çiftliğin tamamı.

6 — Sivas'a bağlı Kötni çiftliği namı ile maruf çiftliğin tamamı⁶⁶.

Bunların cümlesi dört hududu müstemil olup, kible (güneyi) Emre karyesi hududuna, taş ağıl mevzilerine, Hud karyesine ait araziye, Danişmentli mevzilerine ve Ayvasemri(?) mevzilerine sınırlı olup. Doğu tarafı, Emre Karyesi hududuna, Zur nehrine, Zur'a mensup araziye ve kuzey tarafı Merak'a mensup araziye ve Nadrin vakfına, Remrâk mevzilerine ve Kemenker başmevzilerine, Zera'ya mensup mevzilere sınırlıdır. Batı tarafı Ayva Semri mevzilerine, Ekrak Baba'ya, Alis nehrine, Körkü köyüne ait araziye ve İbleyi (?) namı ile maruf mevzilere sınırlıdır. Vâkıf bunları bilcümle hudud ve hukuku, merafik ve levahiki, ekleri ve kolları ve bunlardan sayılan, bunlara ait arazi ki, engin ve yüksek yerleri, dağ ve tepeleri, dereleri, mamur ve gayrimamur yerleri, suları, meyveli ve meyvetsiz ağaçları, odunluk ve kerestelikleri, yazlık ve kışlık yerleri, bahçelikleri, otlukları, binaları, meskenleri, hayvan sağıacak ve bağliyakacak yerleri, harman yerleri, çayır, orman, eski, yeni, uzak,

58) 1282 Şubat başı

59) Vâkıf'ın muhtelif şahıslardan satın alıp, Vakfına ilâvo ettiği gayrimenkullere şahitlik yaptığını belirtmektedir.

60) Büyük Kağan'ın oturduğu Urmiye'den gelenlerin Konya'da el üstünde tutulduğunu gösterir.

61) Vakfiyenin kitap şeklinde tertip edilmiş olduğunu gösteriyor.

62) Anadolu'nun en yüksek rütbelli Kadısı olduğu anlaşıyor.

63) Sahib Ata, öldükten 10 yıl sonra. Vakfiyede tarih tenakuzları görülüyor. Vakfiyede geçen tarihler sırası ile şöyle :

Zilkâde 680 (Şubat 1282)

19 Şevval 694 (19 Şubat 1295)

24 Zilhicce 678 (24 Nisan 1280)

64) Vakfiyenin orijinalinin hattatının Kazasker (?) olduğunu gösteriyor.

65) Ekaiklik var.

66) 2. madde ile aynı, mükerrer yazılmış

yakın, bitişik, ayrı, mezkur ve gayrimezkur bil-cümle mensupları ile birlikte ebediyyen sonsuz ve geçerli olarak sıhhatine mani şartlardan hâll olarak, vakf-ı Sahih-i Şer'i ile vakfetti.

Mütevelli, bunun üzerinde Nazırdır. Sahib üi Âzam, uğurlu Medresenin banisi - Allah O'nun ikbalini muhafaza buyursun - Yüce Allah'a şahit gösterdi. Bütün çiftlikler, zikrolunan hudutlar ve bunların sınırları, tümü, ebedî ve sonsuza kadar vakıf ve sebîl olarak kalacaktır. Hiç bir surette bağış, rehin ve temlik olunamaz. Allah'a ve Ahirete iman eden imam, Sultan, Amir - Memur, kadı - hâkim vesair halka, bu vakfı tebdil ve iptal helâl değildir. Herkim bunlara, cüret ve yardım eder ise, Cenab-ı Hak ve cümle halkı ona lanet etsin. Cenab-ı Hak onun hiç bir ibâdedini kabul etmesin. Ve ona cehennemi hazırlasın. Münâfiklara olan azap ile azap etsin. Zikrolunan vech üzre hüküm, kaza ve imza, kaza ve hüküm babından kazaları ve hükümleri geçerli bulunan kadıdan sadır olmuştur. Dünyanın sonuna kadar iptal, bozulmasına, değiştirilmesine feshine müsaade yoktur. Vâkıfın ecri tasadduk edenleri mükâfatlandırın, ve iyilik yapanların ecirlerini, zayı kılmayan Cenab-ı Hak'a aittir. Bu vakfın sıhhat ve luzumuna hüküm altıyüz yetmiş sekiz senesi Zilhiccesinin yirmidördüncü günü vaki oldu. (24 Nisan 1280).

Bunu Talibî⁶⁷ yazdı. Hamdû Sena Allah'a hastır. Bu vakfiyenin doğruluğuna şahitlik yapan kimseler :

Bu vakfiyenin muhteviyatına doğruluğuna Abdülhâk bin Ammar şahitlik etti.

... Ben, Muhammed bin el-Rüşdi Ca'fer... Ailâh O'nun akıbetini güzel eylesin. Burada varit olan hususlara şahitlik ederim.

Lala Halil bu hususlara şahitlik eder.

Mevdûd bin Ahmed bu hususun doğruluğuna şahitlik eder.

Ömer bin İlyas... - Allah O'nun akıbetini güzel eylesin - bu hususun luzumuna şahitlik eder.

Abdülaziz Hasan El-Rumî bu hususa şahitlik eder ve kendi yazısı ile bunu yazmıştır.

El - Hüseyin bin Ali bu hususa şahitlik eder.

Ahmet bin el - Hüseyin, - Allah O'nun akıbetini güzel eylesin - bu hususa şahitlik eder. Ve bunu kendi eliyle yazmıştır.

Meclis nezdinde bu hususa Ebu Bekir bin Ahmed şahitlik eder. - Allah O'nun akıbetine acısın.

Emrullah Babâi bin Muhammed bu hususa şahitlik eder ve bunu kendi eliyle yazmıştır.

Sultan-ı Âzam, milletlerin boynuna malik ve Sultanların Sultanı - Allah O'nun saltanatını daim ve yardımcılarına yardım eylesin - Beni adı geçen vakfiyedeki ikrarına şahit kıldı ve gösterdi. Ben İutufkâr olan Allah'ın rahmetine muhtaç,

zayıf kulu Mes'ud bin Muhammed bin Mahmud El - Berberî(?) el asl (Berberî asıllı), tarihinde bu hususlara ve ikrarına şahitlik ettim.

(Bu defterin sonunda, lâtin harfleriyle şu not bulunmaktadır.)

Bu vakfiyenin, Şer'i Mahkeme Sicilleri'nde aynı olup olmadığı sorulmuş ve alınan karşılıktâ, bulunmadığı bildirilmiştir.

Dosyası 3/7/1945 gün ve 204750/197

**

SAHİB ATA'nın AKŞEHİR'deki MUTFAĞI

Akşehirde, Sahib Ata Vakfına ait olup, tamamen yok olan ve yeri arsa haline gelen mahallin, Maarif (O devrin Milli Eğitim) Müdürlüğü adına 1890 senesinde zaptı hakkında, Meclis-i İdare-i Evkaf'ın, zabıt varakasını da önemine binaen yayınlıyoruz (Foto. 24). Maarife verilen bu arsanın 1260 tarihinde yapılan Sahib Ata'nın Hânigâh veya imareti olma ihtimali bulunmaktadır. Metinde «matbah» dediğine göre burasının imaret olma ihtimali kuvvetlidir.

MECLİS-İ İDARE-İ EVKAF MAHSUS

ZABIT VARAKASI

Evrak numarası 19/779

Tarih vürüdi 13 Temmuz 306 (1890)

Masasına itası tarihi Temmuz 306

Karar tarihi : 3 Ağustos

Zabıt Kâtibinin imzası

Aza-i Mevcudeden birinin imzası.

HULÂSA-İ MEVAD

Akşehir'da kâin Sahibî Ata Vakfı'ndan olup, meşrutunlehâ kâmilin münderis olarak arsa halini iktisab iden matbah⁶⁸ mahallinde Maarif namına zabtı hakkında

KARAR

Ciheti derkenar vechile sabıkan Kuyud Hakâni'ye İmza

(Topra) Torba

Reisvekili Rasim Paşa

Ali Rıza Efendi

Fehmi Efendi

Mahmud Rasih Bey

Mahmud ve Aziz Efendi

Nuri Bey

Mehmed Münif Efendi

Kaşif Efendi

Selâhaddin Bey

Sait Efendi

Hilmi Efendi

Aziz Bey

İsmail Efendi

67) Hattat tekrar ismini belirtiyor.

68) Mutfak

